A Commentary on *Lpoek Aṅgar Vat*
(*Poem of Angkor Wat*)

NHIM Sotheavin
Sophia Asia Center for Research and Human Development, Sophia University

With reference to the Lpoek Aṅgar Vat, or Lboek Angkor Wat, it is a fact that certain researchers of the past had summarized, studied, and presented notes on this fundamental poem, basically both in Khmer and in the French language. According to Professor Khing Hoc Dy, the text in Khmer was first published and briefly translated by E. Aymonier in 1878. The text was later studied and briefly translated by J. Moura in 1883, and further by Khmer scholars such as Nhok Thèm in 1959, Pich Bun Nil in 1971, Saveros Pou in 1975 and 1977, and Khing Hoc Dy in 1983 and 1985.[1]

The title 'Lpoek Aṅgar Vat' was translated into a variety of ways by preceding researchers, as 'Establishment of Angkor Wat, Foundation of Angkor Wat, Legend of Angkor Wat, Poem of Angkor Wat,' and so on. On comparison with certain classical literature and middle period inscriptions at Angkor Wat (researchers labelled them Inscriptions Moderne d'Angkor, or IMA), and from her own linguistic analysis, S. Pou discovered that the poem was composed in the 1542 śaka, which is A.D. 1620.[2]

Lpoek Aṅgar Vat was a very well-known work of literature among scholars, both Khmer and foreign. Another work similar to Lpoek Aṅgar Vat is the legend of Prasat Angkor, which was well-known among the Khmer people, and which is associated with the foundation of Angkor Wat. With other well-known legends and folktales, this legend was collected and published by the Institut Boudhique in the ['Prachum Roeng Preng Khmer,' or the Collections of Khmer legends, or in French, 'Contes et Legendes Cambodgiens'].[3] Similarly, another folktale, namely the Nāṅ Tibv Sūṭācand (or Neang Toep Sodachan, which is the name of a nymph and daughter of the god Indra) was very popular in the 1960s, and it was also produced as a theater drama and movie. Both these folktales, namely the Nāṅ Tibv Sūṭācand and the legend of Prasat Angkor, begin with the birth of Preah Pisnukar (or Braḥ Bisṇukār, Vishvakarman, the divine architect) and Preah Ketmealea (or Braḥ Ketumālā, the son of a king who appears in the legend).

In this brief article, I attempt to introduce a short commentary on the poem, in particular, the writer's description regarding some of the depictions on the bas-reliefs of Angkor Wat. I also seek to provide a narrative summary of a section linked to the description of the god Indra ordering Preah Pisnukar to build the palace of heaven for Preah Ketmealea on earth, from the Khmer text into English. The presented Khmer text in this article was published by E. Aymonier in 1878, a copy of

1 Pierre d'Angkor 1985: i-vi.
2 Pou 1975: 124.
3 Institut Bouddhique, *Prachum Roeng Preng Khmer (Recuil des Contes et Légends Cambodgiens)*, Fasc. 5, Première édition, Phnom Penh, 1963, pp. 1-27. The legend of Prasat Angkor was recently studied and published by the Ministry of Education. See, Ministry of Education, Youth and Sports 2017: 1-28.

which is extracted from the Google book.[4]

A Commentary on the Text

The Lpoek Aṅgar Vat was composed as a poem rich in alliterative and rhyming words, and the poet used meters such as Pad Brahmagit (Bat Prohmkoet), Pad Kākagati (Bat Kakketi), and Pad Baṃnol (Bat Pomnol). The Khmer text consists of 31 pages [with pages numbering 1 to 31 on the upper right of the page by the author, and including two pages (namely pages 1 and 2) for the writer of the poem's preamble, named Paṅ (or Pang)]. The text was written using the *mūl* (or Moul) script which is more classic and beautiful, with regard to the text.

The beginning of the story informs us as to how Preah Ketmealea was taken by god Indra who was his father in his previous life to the palace of Indra in heaven, and then how Angkor Wat was constructed by Preah Pisnukar, the divine architect, on earth, in fulfillment of a promise by Indra to his son Preah Ketmealea (pages 3 to 11, please see the narrative summary below).

The following pages were illustrated as a series of carved reliefs. For instance, decorative carvings, architectural ornaments, and the story of Rāmakerti[5] depicted scenes of Hindu gods and Naraka (or Noruok, which refers to hells). They included also the king seated on a palanquin, and so on.

From pages 12 to 24, compared to other scenes, the story of the Rāmakerti is much more detailed. There are many versions of the Rāmakerti in the 20th century that were narrated in an orderly manner by elderly people, and published in books and audiovisual works such as the Rāmakerti by Ta Chak (his full name is Mi Chak, and he is from the Siem Reap Province),[6] the Rāmakerti by Ta Krut,[7] a long prose version of the Rāmakerti compiled by a monk named Vichea Thor,[8] and the Rāmakerti by Ta Soy.[9] Unlike these versions of the Rāmakerti mentioned above, the story of the Rāmakerti in Lpoek Aṅgar Vatt is a step by step description through the carved reliefs on the panel of the Rāmakerti at Angkor Wat, and it was not narrated by the writer in an orderly manner.

The writer begins to describe as an introduction to the story of the Rāmakerti, 'the departure of Braḥ Rāma (Preah Ream) to the gate of the demon (the city of Lanka) that is now calamity.' The following is a brief summary: "In the prosperous city of Srī Ayuthyā, there was a king named Braḥ

4 Aymonier 1878. I received this Khmer text (extracted from Google Book) through the kindness of Mr. Hun Chhunteng and Mr. Hout Saosekharith to whom I offer my thanks.

5 Rāmakerti or Reamker is the Khmer version, both oral and written, of the Ramayana epic. Because there were no Khmer literature documents that existed or were found prior to the 15th century, the earliest version of the Rāmakerti among Khmer literary works was dated from the 16th to 17th century, and the Thai version of Rāmakien was composed at the beginning of the 18th century by King Rāmā I. Cf. Pou 1986: 203-211, 1977.

6 Bizot 1973.

7 Ta Krut or Neay Maha Krut was born in the Kompong Cham province, and he was a famous storyteller during the 1960s. His well-known recitation of the Reamker was recorded in 1965 and 1968. The recordings were taken to France by Alain Daniel and Jacques Bunnet for their research. The record of the recitation of the Reamker by Ta Krut has been recently restored by Bophana Audiovisual Resource Center, and is now available online, at https://bophana.org/boutique/the-reamker-by-ta-krut/.

8 This version consists of 107 parts and was edited and published by Dik Keam. Cf. Dik Keam 1964.

9 Ta Soy (or his full name Phka Soy) was born in Lovea Em district, Kandal province. His recitation of the Reamker was noted and compiled by Pich Bunnin with the preface by Ang Choulean. Cf. Pich Bunnin 2000.

Pāt Dasarath (Preah Bat Tusaroat)[10] who ruled over the entire world. There was a great hermit who trained Braḥ Rāma (Preah Ream) and Braḥ Laksmaṇa (Preah Leak). Braḥ Rāma and his brother Braḥ Laksmaṇa traveled in the forest towards the Braḥ Nagar of king Mithilā (City of king Mithila), where lay the residence of Nāṅ Sīṭā (Neang Seda). Because of his strength and glory, king Mithilā permitted Braḥ Rāma to marry Nāṅ Sīṭā. It was not long after that Kruṅ Rābṇ Asūr (or Krong Reap, the demon king), rose to compete in a determined manner against Braḥ Rāma. Then the three of them, namely Braḥ Rāma, Braḥ Laksmaṇa, and Nāṅ Sīṭā set out for the fight. The three walked inside the quiet forest. A huge demon (Mahā Yaksā) came to quickly abduct Nāṅ Sīṭā and take her away. Braḥ Laksmaṇa promptly ran after the demon in order to fight, and Braḥ Rāma shot an arrow and killed the demon in the forest. Braḥ Laksmaṇa left in order to be ordained as a great hermit. Nāṅ Sūrapanakhā (Neang Surbankha)[11] rushed swiftly towards the palace of the king, in order to attract and console the king. Braḥ Laksmaṇa got angry and brandished his sword. Kruṅ Khara (Krong Khar)[12] marched with an army to battle. Many soldiers died in the battle. Mahārīk (Moharik)[13] converted himself into a golden deer and went toward the Āsram.[14] Braḥ Rāma followed the golden deer into the forest mountain. Kruṅ Rābṇ turned himself into a Brahman sage to abduct Nāṅ Sīṭā and fly into the sky. Jatāyu[15] spread his wings to make it dark. Kruṅ Rābṇ pulled the ring and threw it at Jatāyu, breaking Jatāyu's wing and causing him to fall down. Kruṅ Rābṇ flew into the city of Lanka. The demon deer was shot dead by Braḥ Rāma. Braḥ Rāma returned to the palace and sorrowed over his losing of Nāṅ Sīṭā…" Then, followed a description in great detail, related to the scene of the fight between the armies of monkeys and Yeaks (demons).

Pages 24 to 25 mention the great hermit (Braḥ Mahā Īsī) who resided on the top of Himabānt (the Himalayas), which is compared to Sumeru (Mount Meru), in a heavenly palace (bhimān at Sthān Traitrịṅ), and also describes the disturbance from Tusasokan (probably the name of demon).[16] Pages 25 to 26 illustrate scenes of Naraka (Norok, or the hells), and it consists 30 tiers in which are described the names of the hells where tortures take place, and where sinners were punished and tortured by many ways.[17] At the end of page 26 to 27, the writer mentions the name of Preah Ketmealea who was seated on a palanquin, and a prince who came to show respect.[18] Then, page 27 describes the parade of the army that was led by the king, and of the soldiers wearing leather and iron helmets, and holding arrows, swords, many kind of weapons, and so on.

From end of pages 27 to 31, the writer praised the great and elegant work of Preah Pisnukar, by

10 The father of Braḥ Rāma and Braḥ Laksmaṇa.

11 A female Yeak (demon).

12 He is the older brother of Nāṅ Sūrapanakhā.

13 He is a demon who helped Kruṅ Rābṇ to capture Nāṅ Sīṭā.

14 A place where Braḥ Rāma and Nāṅ Sīṭā reside.

15 Jatāyu is depicted as a big bird who tried to rescue Nāṅ Sīṭā.

16 This description seems to be related to the scene of Śiva in the form of hermit seated in a yogic position on the top of the mountain, and beneath is the image of Ravana shaking the mountain. This scene is called Ravana shaking mount Kailasa. It is located at the 1st gallery of the south-western corner. In the same corner, there are also other sculpted relief scenes of Śiva having the form of a hermit.

17 This scene is called the panel of Heavens and Hells. It is located at the eastern wing of the 1st southern gallery.

18 This scene is called the historic procession for which King Suryavarman II gave orders to his ministers. The panel is located at the western wing of the 1st southern gallery.

describing in general the architectural elements, sculpted statues, carved motifs, reliefs, and so on.

A Narrative Summary of the Story of Preah Ketmealea[19]

Once in a glorious time in the past, there was a king named Braḥ Pād Vaṅ' Ascār (or Preah Bat Vong Oschar), who was law-abiding and a man of generosity. The king had a blessed and most beautiful consort who surpassed all concubines. He had a son, named Preah Ketmealea, who was most exceptional, meritorious, and courageous. Preah Ketmealea's glory was well-known everywhere, not only on the earth but also in the Sthān Traitrịṅ (or Sthan Traitroeng, the residence of god Indra). God Indra realized that Preah Ketmealea was his son in a previous life, who was reborn as a son of king Preah Bat Vong Oschar. Then, Indra descended to the earth and took Preah Ketmealea to Sthān Traitrịṅ.

However, the presence of Preah Ketmealea there was unsettling and disturbing to all the Devatas (or angels), because Preah Ketmealea was a human and had a human smell, and so the Devatas informed Indra about the matter. Hence Indra decided to send Preah Ketmealea back to the human world. Preah Ketmealea felt unhappy and suffered mentally, because he had led a harmonious, uplifting, and enjoyable life in the great and splendid palace, namely Bejjayanta Ratana (or Bejayant Ratana),[20] and he did not wish to depart from that comfortable atmosphere.

Indra understood and had compassion on his son over his sorrowful feelings, and eventually promised to build on the earth everything, just the same as it was in heaven, for his son's desire and satisfaction. Hence, when Preah Ketmealea asked Indra to build the palace and other places that existed in the Sthān Traitrịṅ, Indra ordered all Devatas to gather, and ordered Braḥ Bisnukār (Preah Pisnukar, or the divine architect) who was brilliant and intelligent, to build the great palace Bejayant on earth, which would be respected by all Devatas. Indra then ordered the construction of Preah Ko,[21] and dispatched guardians to protect the son, and he also ordered Preah Pisnukar to supervise and organize all servants from all over the world. These included the Khmer, Siam, Burmese, Mon, Lav (Laos), Chvea (Malay), Cham, Langka (Sri Lanka), Yuon Cas' Kai Soen (ancient Vietnamese and Tây-sön), Karien, Kloeng (Indian), Barang (It is generally referred to European people), Stieng, Phnong, Tumpuon, Chin Hokkien (Chinese Hokkien), Chin Katang (Cantonese), Chipon (Japanese), and others.

Preah Pisnukar ordered the clearing of the forest around Phnom Bakheng,[22] and the bringing of high quality stones to construct the complex. The temple was perfectly good and neat with all places

19 The name Ketmealea is the basis for the name of the monument Beng Mealea, the modern Buddhist pagoda Wat Beng Mealea, and the village and commune Phum Beng Mealea, which is located in the Svay Loeu district, Siem Reap province. See., Nhim 2018: 15.

20 Bejayant Ratana, in Sanskrit Vaijayanta and in Pali Vejayanta, is the sacred palace of Indra. The name of the Bayon temple, which is located at the center of Angkor Thom, is a corruption of this Sanskrit and Pali name of Indra's palace. See., Nhim, *op. cit.*, p. 28.

21 It probably matches the name of the monument Krol Ko, which is located near the Preah Khan temple in the grand circuit road of Angkor Park. It was built in the reign of King Jayavarman VII, during the late 12th and beginning of the 13th century. Nhim, *op. cit.*, p. 55.

22 It is the name of the hill and monument which is located close to the southern gate of Angkor Thom. For the name of Phnom Bakheng, see., Nhim, *op. cit.*, p. 26.

in stone, including the Rong Chomnun (meeting hall), four beautiful Srah (ponds), the left and right Hortrai (a place to keep all related religious treatises),[23] and the intertwining Rong Tong (galleries). The temple had nine towers with rich decorative motifs of flowery designs. There were three tiers with dense shapes and ornamented, consisting of many triangular designs, up to the precious five towers (Bakan Tieng Pram).[24]

The king (Preah Ketmealea) entered Nokor (Capital city), namely Intapras,[25] to be the great king (Mahārāja, or Mohareach). This entire great and perfect masterpiece had been managed by Preah Pisnukar.[26]

Brief Remarks

The author of the Lpoek Aṅgar Vat seems to emphasize the fact that Angkor Wat was not constructed by humans but by gods. This was because of its great and marvelous architectural construction, which made it unbelievable that any human being could have built it. The descriptions on the carved reliefs seem like a guide to show people around the temple. However, regarding the descriptions in the section on the Rāmakerti the author appears to have known the story well, and especially the names of all the characters.

References

Aymonier, E.

1878. Textes Khmers, publiés avec une tradution sommaire, Saïgon.

Bizot, F.

1973. *The story of Reamker of Ta Chak (in French, Histoire du Reamker)*, Recit recueilli et present par F. Bizot, École Française d'Extrême Orient, Phnom Penh. (In Khmer language)

Dik, Keam.

1964 [1963]. *Reamker*, published from house at Vithei Keo Chea, Phnom Penh. (In Khmer language) Institut Bouddhique.

1964 [1963]. *Prachum Roeng Preng Khmer (Recuil des Contes et Légends Cambodgiens)*, Fasc. 5, Première édition, Phnom Penh. (In Khmer language)

Ministry of Education, Youth and Sport.

2017. *Study of the literature texts (Roeng Prasat Angkor Wat, or the story of Angkor Wat temple)*, Department of Curriculum Development, No. 8, Phnom Penh. (in Khmer language)

23 It is now called the Baṇṇālai 'library' from the direct translation of the French word 'bibliothèque'.

24 The local communities still refer to the main central towers of Angkor Wat as Bakan. This name is also used as a generic term for the name of monuments, such as Banteay Bakan, which was erroneously called Preah Khan Kompong Svay by some scholars. The temple was built in the reign of king Jayavarman VII. The temple is now located in the Preah Vihear province.

25 The name is written in Sanskrit as Indraprasṭha and in Pali as Indapatta (it is a corrupted way in Khmer pronunciation Indapaṭh), which mean the city of Indra. The name is still used nowadays when referring to the two pagodas located in the compound of Angkor Wat, namely Vatt Indapaṭh Purī Khāṅ Joeṅ (or Wat Indabath Borei Khang Choeng, the northern pagoda) and Vatt Indapaṭh Purī Khāṅ Tbūṅ (or Wat Indabath Borei Khang Thbong, the southern pagoda).

26 Besides the above description, this section mostly describes the sculpted motif decorations, and praised all the beautiful reliefs and sculptures by comparing them to heaven.

Nhim, Sotheavin.
2018. "A study of the names of monuments in Angkor," *Renaissance Culturelle du Cambodge*, vol. 30, Sophia University, Tokyo.
Pich, Bunnin.
2000. *Reamker by Ta Soy (Lkhon Khol Vat Svay Andet),* prefaced by Ang Choulean, Institut Bouddhique, Phnom Penh. (In Khmer language)
Pierre d'Angkor.
1985. *Lpoek Angkor Vat (Poem d'Angkor Vat)*, Préface de Khing Hoc Dy, Association Culturelle "Pierre d'Angkor," France.
Pou, Saveros.
1975. "Note sure la date du poèm d'Aṅgar Vat," *Journal Asiatique*, Vol. 263, Paris, pp. 119-124.
1977. *Études sur le Rāmākerti (XVIe- XVIIe)*, École Française d'Extrême Orient, Paris.
1986. "Rāmakerti – The Khmer (or Cambodian) Rāmāyaṇa," *Sanskrit and World Culture*, Berlin, pp. 203-211.

Internet:
https://bophana.org/boutique/the-reamker-by-ta-krut/ (Retrieved: April 25th, 2020)

ល្បើកអង្គរវត្ត

១ សារសព្ទសេចក្ដី ឯកបញ្ចោ សសោត្តមំ ឆ្នាំមមែនឯត្រី ទីរដ្ឋនំ
សាធុការំ គាលកាល់ ។ ខ្ញុំមអង្គអម្បុរ ពូជពង្សត្រកូល ជាតិវង្សា
តាមខ្សែអ្នកបង់ តាត់សាងសត្រា ល្បើកអង្គរជា ឡាប់នោវមុក្ខ
ហោង ។ មានចិត្តសាធុ អាចចាសត្រា តែងតាងគន្លង កាព្យាបាឡី
ពិត្យពិត្រែងហោង មែនផ្ទះហោង ពុំឃ្លាតឃ្លៀងណាះ ។ អង្គអញ
ខ្ញុំមសូម សំណាងសំលាម អានបង្ហាញប្រា កន្លងជ្រួចខ្ញុំមពិត ក្នុងចិត្ត
ប្រាថ្នា កុំឱ្យមានឃ្លា ឃ្លាតដលតិចសៀ ។ តែងវាបនព្រហ្មពិត ៖
លើកតម្កើតតាមនុនង ដំណើរពីមុនហោង អ្នកប្រាជ្ញហោតស លើ
គមគគ្រាប ។ ខ្ញុំមនោវសូមពព្រៀ ប្រកបសាយជាតិចំណាប់ ចំណាង
ចងជាសង្គ្រ ជាត្រិតាលពេក្យក្លាក់ណោះ ។ អង្គអញសូមកុំណឹត ៖
កាប់កាលកើត ៗ នោវនា ស្ពានស្ពូរត្រែត្រើផ្គូរ ពិតពុំឃ្លាឃ្លាតសៀ
ហោង ។ ខ្ញុំមសូមកំណើតកាល ជាសិស្សព្រះអង្គហោង ព្រះសិរ
គន្លង់ ផែនដីហ្នឹងតៅរៀនឡូស ។ កាលព្រះពាក់ដយុត ព្រៀបស្រាប់

២៦៨

ស៊ុតសោះសព្វសព្ទ ចាប់ព្រះប្រិងស្ដីញ៉ា បម្រុងចាងក្រាសប៉ើរហោង ៖
ខ្ញុំសូមកុំឲ្យឃ្លាត យោងយកដាក់ថ្ងៃម្សិលផង ព្រះអង្គនោះឯងហោង
សូមបានជួបផងប្រិយ៉ា ។ ខ្ញុំសូមបានរៀនធម៌ ចប់អស់អាក្រែកេ
កផង សូមចិត្តល្អត្រង់ ជាសំលេញនិងញាតិផៅ ។ ខ្ញុំសូមមានសម
ស្អឹង ស្បូវសម្ដូវសៀងក្រោងក្រាងទ្រ័រ រង្វង់ចិត្តឯតនោះ អស់អ្នកផង
ទុព្វពុំបាន ។ ខ្ញុំសូមមានប្រាជ្ញ កាត់សាត្រាពន្ធប្រមាណ ខ្ញុំសូម
បានឲ្យបាន អស់ជាំងសូមយាចផង ។ សំណូមនេះឯណា ខ្ញុំ
ប្រថ្នាស្រាប់ហើយហោង សូមបានដូចបំណង នៃអញខ្ញុំសូមប្រ
ថ្នា ។ ត្រៃកប្បសារសុទ្ធចិត្ត វិវិតបារានៃឡៅ និងអង្គអរសាទ្ធ ព្រឹ
ញក្រាប់ក្រោមព្រះល្បាលក្ខណ៍ ។ នោះជាំងត្រូវសៀងឡើង លុតលើក
លើងសោះដោយដាត់ សិរសាដាក់ធៀងដាក់ ថ្ងៃវន្ទាឲ្យនិងលំអុត
។ សោះស្នូនពីចិត្តចង់ បង្គំមត្រង់ព្រះសាម្ភូ ស្ដេចស្ដេចជាមតង្គ
ត្រៃកប្បការផងជាំងឡាយ ។ ព្រះអង្គគីកេត្រា មាលមាសមារត្នរៀង
រាយ ភាក្សាក្លៀហាព្រៅធព្រៃ ចិញ្ចែងចាំងជាំងសុគល់ ។ ផ្កាលផ្កាត់
សព្វសត្វផង ភាសាំមន្ទួនដោយដាត់ជល និព្វានស្ពានមង្គល់ ប្រុ
ដីភាស្ទុជាតជាភ ។ នោះអញខ្ញុំមសង្ឃត ឲ្យសាឃ្លាត់ឲ្យយចិន្ត ៖
ចាប់ចងជាគាព្យ ស្រិស័សិទ្ធព្រះបារមី ។ ស្ដេចអាចផ្លាញមារ
នោះពុះពាមាយាយី ចាត់បប់បងជីវិ៍ ផ្តើសលែងលុះដៀបចេស្ដា
។ យើងខ្ញុំមស្រណោះសល់ មិតពុំយលព្រះធម្មា យលតែព្រះរូបារ
ស្ថិតលើអាស្នព្រះអង្គ ។ ដើម្បីខ្ញុំមតែតសាទ្ធ ឲ្យសិរសាបង្គំ
ផ្ទង់ ព្រះរូបប្រសិទ្ធទ្រង់ ព្រោសសត្វផងឯក្រោយណារ ។ ស្រាប់នៃ
និងផ្ការថ្លៃ ចបារចៃងស់សិទ្ធមហា ប្រសាទជាំងថ្វាំមព្រា តង្គ ៖

៧៦៤

ក្រមតែពីចិត្តក្រៀ ។ ព្រាហ្មណ៍នោះឯងណាការ ព្រះឥន្ទ្រនិមិត្តនៅថ្លៃ បើព្រះ
ពីស្ថានទេវតាផ្សៃ ចុះមកតាំងជាខ្សត្រ ។ គណនាអស់ចារក្រៀ មាន
ខ្សត្រថ្លៃស្មោះភក្តិ ស្តេចទ្រង់ព្រះឆាយា ហៅព្រះចាន់វង្សអស់ចារ
។ ស្តេចមានព្រះអំណាច សែស្មោះភក្តិនៅធម៌ ត្រៃព្រងអសរ
ណារ សិងខ្សែមព្រះបារមី ។ ស្តេចមានវាចា ទ្រង់ពារហ្មាផ្សៃវត្ស
នោមតាយស្រស់សោភី ជាច្បាស់ច្បាស់អសស្ទំមផង ។ អាណែកនៅ
បរិពារ ស្រីស្រីផ្កាឥតឯក្តង ស្រីស្រស់ទន់ទន់ផង រៀបរៀងបំពីង
ត្យ ។ ព្រះមហាខ្សត្រត្រកូល ជាឥស្សរអង្គឯកខ្សត្រ សិងមកប្រជុំបត
ផ្សាបង្គំមឥតឯក្តង ។ សិងនាំមភ្ញីទ្រព្យមាស ច្រើនគេរជាស់ផ្សៃពា
ណាហោង ដូចផ្សានៅសួយផង ជាប្រតិត្យព្រំដែលអាត្មា ។ អាណែក
នៅទ្រព្យផង រត្នកែវតាងនៅមាសទ្រព្យ ព្រមកែវវិសេសចក្រ ៖
វៀងក្រឡាភាសាចាន្ទ ។ អាណែកនៅដំរី រត្នពាជីរាជយាន
ភ្លឺផ្លូវនៅភពាន វាំងនងដែរមាសមាលា ។ អាណែកនៅទេពល់
នាំងសុគលសែនយោធា ខុណ្ឌានមន្ត្រីយព្រារ ត្រពក្តល់ច្រើនក្រាស់
ក្រៀ ។ ស្តេចមានព្រះរាជបុត្រ ប្រុសពីសុន្ទរីសែសក្រៀ ប្រសិទ្ធព្រះ
នាមផ្សៃ ហៅព្រះកែវមាលាហោង ។ បុព្រះរាជកុមារ បុណ្យសំភារ
ក្រៀតខ្លួន ព្យន្តរសព្វស្បហោង អសចារតើតតាល្មោះណា ។ ក៏
កើតតាលដូចដល់ ស្ថានសុគលក្រៀពេញផ្កា សំដេចព្រះឥន្ទ្រ បើក
និព្វចក្ខុមើលមកហោង ។ យលព្រះរាជកុមារ មានសំភារក្រៃក្នុង
ផ្សៃជាតជាច្បាស់ច្បាង លើសលែងលុងលើខ្សត្រ ។ ដឹងពេមបុត្របុព
ណ ចុះចាតស្ថានក្រៃព្រះផ្សារ យកប្រព្ពសត្វីជា បុត្រព្រះចាន់វង្សអស់
ចារ ។ សំដេចព្រះឥន្ទ្រឆ្យាន ដឹងគេញពារណាឯងអសអាត្ម ផ្សៃជា

១៧.

កសោះសព្វសារ ពើរហពិត្រព្យសង្ខ័លៀ ។ ឲ្យស្ដេចចុះចាក់ស្ពាន ស្ទះរើ
មានព្យុលុងលៀ យកកាងក្សារហៀ ពំងនៀងនៅក្រៅគីផ្សា ។ ព្រះឥ
ន្ទុំស្ដេចសន្ទុក ជាក់ដាបុត្រព្រះអង្គណារ ស្រលៀញថ្មមកក្សួរ ហាក់
កើតពីថ្មកា ។ កាល្ហោះឲ្យស្សរស្ពាន នៅកុំខ្ញុងសាក្យណារ សិង
ឈឹហព្រះសិរសារ បិនធុំមក្លិនម្ទស់ទិសៀ ។ នេញ្ចាងដរ៉ុង្គល សិងខ្ញុំ
តខ្សលផាទុក្ខក្បៀ ពុំអាជទុក្ខជិវៀ ធ្វៀងនៅទូលព្រះឥក្ស្រៀ ។ ម្ទពិក
នេព្វឥស្សូរ ផាកុំព្យលលើហសិរសា គ្យៀច្បាប់ស្ពានស្ទក្កា ពុំតែលមាន
ថ្មច្ចេះវៀ ។ ផាស្ដេចយាងយោនយក បុត្រមោះមកស្ទក្ការៀ យើង
ខ្ញុំមងដងជិវៀ ធុំមក្លិនម្ទសនៅព្យុខ្ញុង ។ នោះឲ្យព្រះឥក្ស្រ ជិរាជ្ញ
បងទូលថ្លាន ថាហេតុបុត្របុរាណ អញ្ចៀងឯងហោងឲ្យធុំមក ។
បើថ្មបោះកុំពុំគីង ផាទុក្ខជីងបុត្រពន្លក អញ្ចាចានផាយកមក ហៀ
អញ្ចៀងឯងទ្វងចុះនោះ ។ កាល្ហោះឱខ្សត្រា កែតមាលារាជបោមចោរ ៖
អាគ្នៀជ្វិនធ្លាប់នោះ ប្រាសាទតាំងប្រាំមសុំស្រាច់ ។ ផាមហោរពេជ្ឈ
ន្តរក្នុ ថិវៀងក្លាតសំក្សូរក្បាច់ ព្រោងប្រុះភ្ញះរុំលេង ប្រាលប្រាំឈ
យលសព្វស្សៀ ។ ជាំមជាសពានជិនោះ រតក្នោះឆ្ពោះមាសព្រោងព្រៀ
មារតផ្តុំតែមពីញ្ញ ពេជព្វពាលរតក្បៀងពាល់ ។ ពីទូរស្សូកាងតែម
ជិលលក្ខលែមតែមកបតាល បុត្តុំមប្រាត ៗ ពារ៍ មុក្ខសាដេចផ្ចេក
រត្នរាយ ។ ផាជិមជិប្ត្រស្រស់ស្រិល ឥន្ទជិលផ្ការាក្យ ពិថ្មមត្រូតសព្វ
ស្សៀ កញ្ចក់ចែមមាសម្ទឹយ ។ ប្រាក់ប្រុះភ្ញះព្រោងព្រៀ រវៃងស្សូរ
ស្សៀទូវចាក្សៀ រុក្កពក្ខជ្វាកនៅភ្ញៀ ល្ហរប្រសើឋតក់ផ្ទុំមចាន ។ រុង
រឿងផ្តិងល្អរស្រស់ ដោមខ្ពង់ខ្ពស់ប្រាសាទស្ពាន ម៍ពាង់យោជ្ឈប្រមា
ណា ពីកុំព្យលផ្សៀងពាល់គ្រោម ។ កុំព្យលកុំពស់ស្លូច ស្រោងគ្រឿច

២៧១

ក្រដីផ្លាគោម ក៏ដេចកណ្ដាលក្បោម មាអាកាសេះប៉ាក្សប៉ារ ។ ចាក្សផ្ញើព្រះ
សាគស្នូរ សិងរំយោលភីជាន់ជា ភ្លៀងប្រុសភ្លោះរន្ទាល ក្ដូវស្រ្កាំណារគ្នា
ទៀងកាយ ។ រំយោលនឹងមាលោរ គោះវិប្យផាងនំផ្ញើរ រន្ទាលភ្លឺយាព្រោ
ងព្រៀ ផ្សប់ដីគោះគោះក្លិនក្រអូយ ។ ព្រលាក្ខក្រសៀតល្វេង ស្វរសម្ព
ភ្លេងភ្លាត់តន្ត្រី រចាំមារបៀបស្បៀ គេពុំអក្សរទេរាំមច្ឆា ។ ប៉ារ
វិរៈសោភា អសអញ្ជូរទ្រង់គោមតា ស្រឡះអង្គ្រែក្រា ភ្លៀលឆ្វាត់ត្យា
ប្លូលឥត់ត្តង ។ បារិវារផ្សបចាប់ ទ្រង់កើនគ្រាប់ប្រតាប់ផង សិងស្រស
ៗ គង្វង់ ដាំងប្លូងអន្តល្អូរប្រិព្រៀ ។ សំរាប់ព្រះជាស្រ្តា ចោមគេវាប្រសើ
ផ្ទុកៀ សេពុសុក្ខសំចាត់គ្រៀ ព្រើត្យពិគុក្កស្ដុក្កាំល្បៀ ។ មើលមាន
គាលប្រភិត្យ សោតសង្ហឹកខ្ពស់ត្រីឈៀ ខ្យល់បត់លៀនល្ហល់គ្រៀ
មែកល្មោមស្លិតប្រសពុត្តារ ។ គនគោវនន្ទិឧទ្យាន សាច្យខ្សានក្នុង
ជិណ្ណ សំរាប់អន្តតគ្រា ដាស្ងៀមឆ្នូតអសគេពផង ។ វាអសគេពុ
តពារ តែងឱសារាំមក្នុងផង ព្រៀងប្រូចស្បុរសម្ពត់ផង លេងសម្ព
ដៀងទូរដីឡៀ ។ មានតាំងតើមបរិធាត់ ខ្ពស់ដោមឡាត់មែកត្រឈៃ
កាំពស់ស្រោនល្ងត់ល្បៀ ហាសិបយោជ្ជន៍បរិមណ្ឌល ។ ទ្រង់ផ្ការុំងដ្ឋុប
ធាត់ ក្លិនក្លែបឡាត់ប្រយោជន៍យល់ គេញ្ញាផងរវល់ សេព្យស្បៀ
សុក្ខភិនប្រដារ ។ ពុំដែលនិងស្លិតប្លែយ ដាសុក្ខក្រៀក្នុងអាត្យ
មានអសផ្ការបរិភោ ផុះដាផ្គូរទៀបទៀងគ្យា ។ ភ្ញីងខ្ញុំមតែភាតែស ក្លិន
វិសេសធុំមកាសកាយ រំបេតតាតែសល្យា ផ្កាលក្សដាន់គោះមហា
ហាផ្ស ។ ពុទ្ធលេរីតពាត់ពាន់ ផ្កាអញ្ចូងក្រអូបហ៊ាន រំផ្ចុលគោរព្រ
យ៉ង មែតពាន់ពាត់តើមចំការ ។ ចន្ទក្រមានលន្តែ ផុះបង់ហែរ
ទ្រង់ប្រដារ ស្រុសិតស្រលីយឡារ សំអន្តព្រាលីវៀវអន្លង ។ គ្គាគ្រារ

២៧២
ទៅស្ទឹង ទ្រង់សិងក្បៀយស្រស់ៗ ផ្គុំផ្កាមាសគង់គន្ធង ពីចាស់
ចាស់ផ្ការង្គងស្បៀ ។ មុងទ្រេទ្រើបគ្លាប់ ស្រស់ស្រេចស្រាញ់មានពាក្យ
រំដេញមាសនៅកង្ហឹយ នែបដាវរៀងលៀងក្រៃសែក ។ អសនាងនេត្រ
អក្សរ សិងស្មោះសរអរអាណែត ហែលហារបេះផ្ការបែក ក្សារ
ក្រាលក្រងប្រគាប់អង្គ ។ ខ្លះក្រងផ្កាទុំផ្កុល រៀបដាក់ជួរល្អបញ្ជន់ ៖
កើតលើងផ្ចង់រូបហង្ស កាងចាត់ជួរទេហើរហោះ ។ ខាងម្ខាងផ្គប់
ស្បៃយ ស្មើនឬប្រឿងដើរផ្លូតផ្ទោះ បេះផ្ការតោងចង្កោះ ផ្ការម្លិះរួ
តទៅម្លិះលាស ។ ក្រងដាក់រូបកិណ្ណរី ល្អពិសីម្យ៉ាងមើលគ្នា ខាង
ម្ខាងមុខក្ងសើរ ក្រងជារូបសោមបង្អិត ។ ខ្លះក្រងជាសារិកា តែរ
ពាំមផ្ការហើរហើរជិត នែបនឹងសោមបង្អិត ទុំមង្គង់ផ្តៀងម្យ៉ាងមើ
លគ្នា ។ សិងតែព្រៀងលេងសើច ខ្សៀវគ្រត់ទ្រើចព្រាត់ពីគ្នា ខ្សោយ
ហើរពារគា សសើចបុប្ផាអង្គគោសី ។ ខាងខ្លះល្អឱតំម យល់
សំណាំស្រស់ប្រិមប្រិយ អ្នកតាំមអស់តាំងស្បៀ នេត្រអក្សរបុះស្រះ
ស្បៀ ។ ខ្លះហែលបេះផ្ការស្តន់ ល្អគន់ក្លិនសរតុំប្លង់ ល្បងនិងផ្កា
សំចង់ ផ្កានិលបុលទៅស្បង់ខាច់ ។ ខ្លះសោតល្អស្រស់ស្បើ ធ្មេញ
ស្រស់ខ្មៅហែលដាច់ ដលហើរផ្សៀតាងតាច់ ផ្កាក្រមុតទៅ ៖
ឈ្មួតសែក ។ បង់អ្នកបង់អគ្គា ហែលរីរាយាក្រពោមដែក ក្បៀ
នឹកលេងតោងហោត រាល់ដើមផ្ការឈ្មួតសរផង ។ បេះចាងស្រេ
ចតែក្រៀ លេងសាច្បក្នុងស្រះស្រង់ ខាងខ្លះហែលងំរង់ បេះ
តាច់ឈ្មួតក្នុងផុលសា ។ នេះមុនតាក្តិ ។ ព្រះតែតល្បរវង្ស ម៉្យ
ងមើលរូបទ្រង់ អសតាងតាញ៉ាំ សើចលេងគ្នាត់ក្តាយ សាច្ប
ណាស់ណាស មុក្ខក្បូរស្នេហារ ទៅខាងនាំងហ្សា ។ ស្តេចកិត

អាឡោះ អាឡៃស្រលោះ ពុំចង់ឃ្លាតឆ្ងាយ គេងគិតដល់ថ្លៃ រំពឹងសព្វសាយ
ក្រែងគិតក្រែងស្លាយ ពុំចង់ឃ្លាតឃ្លារ ។ ទៀបអស់នេះផង ធាំមក្រុងសង
ក្រាបទូលផ្ទ្រង ឲ្យស្ដេចតាប់ធំ មុខស្ងួនពុំផ្សារ រូសាពងថ្មីម្ការ មិនឲ្យយូ
រលុង ។ រៀបព្រះឥន្ទ្រា ពោមពោរនេះ អំប្បរពូនពង្ស អាស្ងារបុត្រស្ងួន
ខ្ញុំមខ្លួនវិវង្ស គាប់រូបគុបទ្រង់ លើសលែងផង ៗ ។ នោះស្ដេចញាញ្ញឹម ថា
ហៃរៀនេះហើយ ពុំពិតសង្ការ អញនិងធំមបុត្រ បរិសុទ្ធពុំផ្សារ ពេរចាត់
ឃ្លាតឃ្លារ រូសពង់ពៅហោង ។ ស្ដេចលោមបុត្រា ថាស្ងួនស្នេហារ សំ
លេញស្នេហ៍ស្ងួន អាពុតឲ្យផ្ទង គ្រងស្ងួនពៅហោង ឥឡូវនាំម្ដង ឥតឯរ
ញ្ញព ។ ពោរតែតស្ងរយោ វិសេសសេថ្ងៃ ភ្ញាកផ្អើមលោតា លើគុនា
បន្ថែម ប្រណំមបីតា នោះក្រាបទូលថា ឬពិតម្ចាស់ថ្លៃ ។ ផ្ទៃមអ្សលោតា
ឡូងលើហានេត្រា ពោរនាស្ពានក្មៀ ក្រីដូងពីកុព្ធ ស្អុរសក្តុសព្វថ្ងៃ ចិត្ត
ខ្ញុំមអាល័យ ពុំចង់ឃ្លាតឆ្ងាយ ។ សំដេចចក្រិន្ទ ពោមពោរឯវិន្ទ ស្ដាប់បុត្រ
ពោមព្យា ថាជឿនស្រលោះ អាឡោះស្ងួនអាយ ស្រួលសុគតសាច្យ ឥត់
ឯកនា ។ នោះស្ដេចញាញ្ញឹម ថាហៃស្ងួនហើយ ពុំចប់រញ្ញូព និងពីកុ
ព្ធស្ងួន វិមានល្អត់ អាពុធជានា សាងឲ្យអ្នកថ្លៃ ។ ឬបុត្រស្នេហា
ស្នែងស្ដាប់បីតា សារសង្សៀរ បើកឱសប៉ប្រឹម ញុំញឹមប៉ប្រៀ និង
ព្រះពោមត្រៀ ដាត់ដាបីតា ។ បើស្ដេចអាស្សូរ មេត្រីអនុគ្រោល អញ
ខ្ញុំមគ្រូណា សូមស្ដេចយត់ស្ពាន វិមាននៅតា ស្ពង់តាមសព្វា ចិ
ត្រខ្ញុំមបំណង ។ ព្រះឥន្ទ្រញ្ញឹម ថាហៃគ្រូងលើ ពុំគិតលើហោង
បីតាឯងយក ស្ពានក្រៀក្រីដូរ ស្ពង់ឲ្យអ្នកហោង ពុំស្ងួនអារម ។
សំដេចនេះហើ ប្រសើទ្ធរពោ ថាថ្ងៃស្អុរសំម ស្ដេចលោមបុត្រស្ងួន ខ្ញុំម្ចា
ងធុតំម មិនឲ្យចារម អស់គិតកោងផង ។ នោះព្រះតែក្រញ្ញឹម ថាអិម្ចាស

៧៧៤

សៀ ខ្ញុំមអរពាក្យហោង សូមស្ដេចប្រណី ឃ្មាត់ឱ្យឆាំម្ដង ហោរអស
នេឿងង មកធ្វើម្ហូរ ។ ឲ្យព្រះនេរាំ ផាត់ជាអញ្ជោ ស្ដាប់បុត្រពុំផ្ទារ៖
បុនចិត្រចង់ឆាប់ ប្រញាប់មុះហឹម្ហ ស្ដេចរៀបគ្រៀឆា ហាវឲ្យចំលង ។
ឱ្យអស់នេទេក កាត់តែងសព្វសា រពើតាងង ទាំងព្រះចិត្តលោភ ក
ឆលហោះស្ងៀង ឆ្ពុមពលស្រេចហោង នេវបុត្រនេវតា ។ កតកុនឱ្យ
យក ពេជ្ឈយន្តគោះមក សាងឱ្យបុត្រា យុងយលធិមខ្ពស់ ពាន់យោជ្ន៍សោះ
សា អស់តាំងនេញ្ញារ ស្របស្រែងនីតៀ ។ សំដេចសញ្ញោ ប្រសិទ្ធសេផ្ញៀ
រពីងរំពៃ និងព្រះពិស្ណុការ ច្រាផ្លៀងវៃ យល់លួងតៅនៀ ទានតេ
ងខ្ញុំម ។ ឈ្មោះហោវរោងធម្ម សោភាគ្គឪតំម នេញ្ញាជួបជុំម គោះ
លួមឱ្យសាង ក្រាំងនិងបន្ទុំម បារមីម្ហូលជុំម ឯមនុស្សលោភ្ញា ។ តតព្រ
មស្រេប់ស្រាប់ ទៀងនេពួសំដេច សហាស្សចក្ខ អស់ឋានិពារងង សែន
គោជ្នសំឡៀ នេវបុត្រនេវតា ចុះមកជាម្ល៉ង ។ សាងដាំងព្រះកោ៖
ប្រសិទ្ធរោ អង្គម្រមកងង ជាអ្នកភាគ្យា នីស្ថានសព្វងង គុំឱ្យ
ហោវម្ពង ងលរាជបុត្រា ។ កាលស្ដេចនាំបុត្រ វីស្សែវីសុន្ធ មក
ងលហៀណារ ឱ្យព្រះវិស្ណុគម្ម ឯងអាជត្រូតត្រា អស់ផាំងបរិបាល
ពីកុក្កស្ថានងង ។ ងើពួឱ្យកែងពល់ រភាករវៃល់ វិតាវរសើងតាំង៖
ច្រាំមពីលរុក្ខស់ នគរធំមងង ចានស្រេចហៀហោង សព្វបរទេស្ស
។ ខ្មែរស្បៀមក្បា ម៉នលាវលា ឆារចាមល្ងាំការ យួនច្បាស់ឃែ៖
សើង ច្រើនណាស់ត្រៀបព្រា ការៀងហាង្សា តាំងភ្លើងឲែកធាំង ។
ចាភ្ញំស្ដៀងពួង ធុំពុនក្នុងងង ច្រើនក្រៀត្រឹទ្ធាំង ចិន្តគ្មុហុកគៀ
ង កដីវគ្រៀត្រាំ ធុំក្នុយក្បូនតាំង ហៀបាងថ្នាំគៀរ ។ ដីពុងឆៀ
ងម៉ៀ រទើងក្រាសក្រៀ មិនសើតកកៀ ភ្នំក្នុយតាណើង ឲែក

១៣៥

ក្លាំភ្លៀ ក្លាយដែកគគ្រៀល រំភាត្លាស្នៀមឯង ។ លុះផលុះផុំមស្រែប ៈ
ពាលោះនិព្វស្ដេច ចេញចរទៅផ្លូវ ទុកអសនីស្ថាន ពៀតាងទាំ
ងង ព្រះពោលឃុបផ្គង អក្សេប្បការ ។ ឲ្យក្នុមចាំទៅជ ស្រួលឬលចៅ
ត់ស្ដេង ព្រះទីស្សតុំម្ន ឲ្យទ្រាបនីស្ថាន ដក់អសទ្ធិគួរ ស្ស៊ូវស្បា
តបផ្កាំរ ទ្រាំះស្រេប៉ហ៊ុំត់ហ៊ុន ។ និព្វឲ្យគាផ្ទុរ សីល្ហាំសិងល្អ ទ្រសើ
ផ្គគន្លង រំភ្លុបភាសទើង ឲ្យគាំទ្វេងជាម្ដង ស្រួលស្រេចហើយហោង ៈ
និព្វប្រពាប់គារ ។ នាំទ្រង់ទ្រាសាន ល្អរល្អះស្អាងស្អាត់ សុត្ថសិងតែថ្ម
មានកេងជុំជុំម ជាំងស្រះឬងល្អរ ហោរទៅស៊ិងថ្មរ ផ្ទែងស្ដាំមនងណា
។ រោងនងឲ្យគាំទ្វេង រោងផ្ញើគយលស្ដេង ជាំងរោងក្រលាំហ បន្ទុំម
ឆាត់ស្បាន់ មានបន្ទុំពាញ៉ា ទល្ហារពាងទ្រាល មុគ្គដេចក្រលៃង ។ កែង
គប់ទំម មុគ្គពាក្អបង្ក្រម ក្បាលាំឲ្យគាំទ្វេង ក្លាយជារូបសិង្ហ ៈ
ប៉ៃប្រឹងសំពៅង ស្រីញញញយលស្ដេង ហាត់រសើរស្បៃ ។ ទ្រាសា
នទ្រាំមឬន រស្រៀងថៃថ្ងន ភ្លោវភ្លាត់ក្ដាសទៀ ក្រៃវាវល្បគលាគ្គ ៈ
ហាត់ដូចស្ថានទេព ទ្រីង ទ្រីមវីស្បៃ មុគ្គគួរអប្សរា ។ ចាលាំផ្គ
ទ្រាព្វឲ្យប់ ក្បាលពេងសំរាង ក្លាយជាចាក្បារ ក្រុងយក្សគន្លប់
ទ្រង់ផ្ដុប់ក្រលាំរ ក្លាយបែកជាផ្ការ ឈូកផ្ការម្ដប់ស្លូនសំម ។ មានរូបបី
ជាង ល្អរល្អះក្រុំព្រាន់ ព្រសោលទ្រសំម ជាសារពៅរស្សត់ រំហួត
ឯលត់ ព្ទលពេញផុតំម ចាកាន់ជាំងប៉ាំម ។ មើលទៅស្រោង + ព្វែង ផ្ដូប
ទ្រដឹង ជុំពាងវិលគាំម ល្អរល្អះថៃថ្ងន សំនួនស្លូនសំម មើលយលជា
ក់ ម្ងរអ្នកឯណា ។ ងិងផ្ទៀព្រាប់ចាន ហេតុបុណ្យប្ញការ សែនសោត
សំឲ្យា ពៀបុណ្យសំម្ដេច សហាស្បចក្តាំ ងិងបុណ្យបុត្រា អំបូរពួង
ពង្ស ។ នោះឲ្យនិព្វចាន រំភ្លុបជាស្ថាន ស្ដេចស្ដេងគួរតុង ឲ្យស្ដេច

២៧៦
ឱតារាជ្ជ ខ្លួនឡាចពុទ្ធពង្ស គាប់រូបគាប់ទ្រង់ ឆ្នូតឆ្នៃមខ្សែត្រដង ។ គុន
មើលទៅទ្រង់ ពីស្បូនការសាង សក្តិសមក្លាកហោង ៧ប្រូតរគួ ៖
ញេនពាត់ក្រនង ក្លាយក្លែបម្រាមង ដាក្បាលញាំហ ។ ចាការងផ្ទាំ
ម្លូង រូតទ្រាមដាវជួង ចែកដាមុត្តា គ្នុងក្បត់សិងក្បាច់ ស្រស់ស្រ
ច់ដូចតួរ ព្រះតែកុមារ មានបុណ្យស្បប់ស្បែង ។ បុព្រះពីស្បូនការ
រណ្ដប់សព្វសា ពេញតាតាំង្វែង នាំរូបកញ្ញោ ការផ្គាវង្សឯង ខ្លះ
ការគាផ្សែង ឈរគោចខ្លោះ ។ ក្បូរវង្សជុំមដាក់ ញូរដាំរូបយក្ស
រូបក្រិធស្មានស្មោះ ឈរឈានចាំមទ្រង់ គោរបរតត់ញោះ រំបព្វរចោះ
ទ្រព្ធផ្គុំនៅណោះណារ ។ គុនមើលការខ្សា ស្បូរពាល្អ សិងកោះ
មុត្តារ ពីគ្នូរពីឆា រៀងរាសោភា ក្រកតគុណ្ហ ក្រស្កាល់សព្វស្បា
។ កុំព្ចលស្ទូបស្រួង ឆ្លាត់ក្បាច់សំយុង កញ្ចក់ព្រែះទ្រា ក្រដែតក្រ
ដួច ស្រោងស្ទូចយលក្ស ភ្លើហាព្រោងក្បស់ក្បាយ កណ្ដាលទីហ៊ារ
។ ផ្ទះផ្ទៅឯមុត្តដេច សំម្រូលសំម្រាច ដងក្ដាដូហ្វា៖ តែបការលក្ខ
ត់ពេជ ស៊ីងលេងបញ្ចា ឆ្លៅឆ្លាស់ល័ដា ក្បាន់គាំងង់ ។ ស័សរស្ពំ
ទ្រង់ ស្រោមក្រាសសិងថ្ម ក្បាត់ង្សែសផ្ទាំង ឆ្លាតឆ្លោវក្បូរក្បាច់ ៖
សំរេចតត់ឆ្អង ថ្កើងថ្លើយសោភាហោង លតាល្អសល្អរតែ ។ ហាត់
ដូចគ្រលាំ ជុំនុំមនេវតា នៅស្នូតាល្បែ សំរាបព្រះឥន្ទ្រ នរិន្ទ្រច្រៀ
ចៅ ក្រីង្សស្នូរតាល្បែ ល្អរតតគុណ្ហ ។ បុផាប់ដាស្នួន ក្ដាបែង
សោភមាន ចាស្មិមនិស្ប ពេងរំមកក្លាត់ ស្អាងស្អាតសោភា សិង
ថ្មលីលាំប្រតិតក្រាសតៃ្រ ។ បុផាប់ក្រឡា បន្ទុំមសោភា ឆ្លេងស្កាំម
ប្រវែ្ត ស្រលាតសាធ្យា សោះល្បពេតព្វែ ហាត្តស្នូតាល្បែ ។
និព្វនេព្វនេវា ។ ក្រឯឈូរចូលនោរ បុផាប់លំនោវ មហាវាជម្មះ

បរិម្មា ក៏ជាប្រាសាទ ស្អាងស្អាតរចនា ឆ្លាក់ជាភ្ញីផ្កា រំយោលឆ្លាក់ធ្លុះ
។ ឆ្លាក់ជានេត្រាត្រ វិចិត្រសិល្បិ៍សត្វ ឈរឈមរៀងរាយ ខ្លះតោងជ័ប
ង ផ្ទប់ផ្គងហាក់វាយ ត្រដាតរតៀ ដែលនៅមាត់ទ្វារ ។ ទ្រង់តាម
មើលសរ បុព្វេនិត្យ វិចិត្រឥន្ទ តែងនៅពីភក្ត្រ រាជ្យបរិហារ ៈ
វែតខ្លង់ចក្រវាល ឥន្ទ្រប្រសនគរ ។ ស្តេចអាជ្ញាត្រីវើង ជិតនៅចំរើង
សួស្តីវិត្តីពរ ម្ចាស់ឯងផង ៗ យាត្រាចេញចរ ចូលក្នុងនគរ និព្វាន
នោះណាការ ។ សិងប្រុងប្រតាប់ ស្លាម្លូរសំពាំង ទៀនធូបភ្ញីផ្កា អសកោ
ដុនដង ត្រៀមចិត្តបូជា អាជីស្ងួនបិតា ស្រមដុនជួយវៀង ។ ហើយលោក
ប្រតាប់ នាត់រួតសំពាំង មហារាជនោះឡៀ តាមហោវជ័ដែល ជិតដៃ
បម្រើពៀ ម្ចាស់ឯងសព្វថ្ងៃ តែងនៅប្រថ្នូរ ។ ស្រមតៀបំណង អនុ
ពាលចិត្តចង សំលេញស្នេហារ ដីដែលឯងឡើ តាមត្បិតចិត្ត ដូចចិត្ត
ប្រថ្នូរ ពុំឃ្លាត់ឡើយហោង ។ ព្រះពីសនុការ ជាជាងអស់សារ ពើបា
ពុំឱ្យធ្លង តែងបញ្ចប្រសាទ ស្អាងស្អាតតន្លង ផ្ទុផ្ទង់នោះផង ជុំវិញ
វិលវង់ ។ បនតុំនោល ។ ប្រតាប់ចាលាំងប្រាំមជាង ធ្លូតធ្រាព្យខ្សែចំពាក់
សំអាងសំអាត់ពីពាណ៌ ។ មានដើងដើរតាចរៀងរាល ផ្ទុងផ្លូយសិង
សា រពើបាសូត្រប្រសើរសោភ័ ។ នៅឆ្លាក់ក្បូរក្បាច់អសក្តី ចំលាត់
ននភី ប្រពាន់ប្រពាក់លើក្នុរ ។ ធ្វាក់ក្បៀបីបណ្ដូយល័ដ រៀបរីកបុប្ផ
មាលារំយោលសំយុង ។ ក្រយាក្រៀលបីបន់ដូលហោមចង លេងនងបីរហង
ជាផ្លូរំយោលងត់ចង្កូ ។ ភ្ញីភរភាងភាសរភាង ពេនពាន់ពាត់ពាន់ ប្រផង
ប្រជាត់ត្រាសផ្ទះ ។ ក្លោបក្បៀលេងល្បៀល្អកលាស់ ប្រូងប្រាងបីប្រជាស់ៈ
ក៏ក្លាក្នុងជីពារពារ ។ ភ្ញីក្បៀលេងល្បៀផ្ទៃផ្កា ខ្ចាប់ក្បៀផ្ទៃជា រូបម្ចាស់
រេកាំមកាងដៃ ។ នារីស្រុសស្បៀនប្រីពៀ ហាត់កើតឯងដៃ ក៏លេង

៣៧៨

ពីក្លែបឫស្សី ។ ព្រះភក្ត្រក្លែបពាមមុក្ខា ព្រះភក្ត្រពាមហា ហែមហង្សប្រ
សើផ្ទបរិវ ។ ព្រះជាធាតុនៅកម្ពុ ព្រះជាព្រហ្ម កំចាប់ពាក្យនៃកំស៊ីយ ។
នៅវង្គត់ចំលាក់អស្ចារ្យ ក្លែបក្បាលនាគ ហាក់មានវិញ្ញាណប្រុសស ។
ប្រសាទព្រាមរុក្ខស្រេចស្រស់ ថ្កុលធ្វើជង្គជង្គស់ ត្រដឹងត្រកែកស្រោងស្រួច
។ ត្រៀស្ទួរតុំពូលឫងឫច ដុនជោមបីត្រដ្បូច ត្រដែតកណ្ដាលវិហារ ។ ក្លូត
ក្នុតត្រួបកប្បន្មា ក្បូរក្បាច់រចនា រំយូលសំរ្យាចស្អាតស្អាង ។ តាង
ឃ្យូបីត្រដេចឫងប្រាង សីហាជាំមខាង ត្រជៀតត្រាបីស្រសស្រេច ។ ជង
ក្ពារព៌ារមុក្ខដេច នៅវង្គត់ក្បូរក្បាច់ រំលេងឫស្សីបីប្រែព្យ ។
មុក្ខព្រហ្ម រលោកសំមង្គ្លិងកៀ្រ ចាំជប្បូនទិសនៃ្យ ប្រតង្គប្រតបស្រ៊ាសព៌
ឆ្ពុះផ្ទុងបីជន្លាជជួបជប ផ្ទះទ្វេងងុំប្រសព្វ នៅមុក្ខសំរ្យាប់តត់ក្ពង
។ កាំមឃ្លូរសីហាជាំមឡូង ស្វិតវាឡូរនោះដង តំកាំមរំលេងជួរបារ
។ ស៍សាស្តុំមទ្រព្យៀងពាល ផ្គងផ្លួយសីងសា រពៃហស្តេតប្រតិតរៀងរួប
។ ផ្ទះផ្ទុំជជន្លាំងប់ងអ្នុច ដេងឆ្វៀនកាល់រួច ចំលាក់ក៍ឆ្លាត់ល្អកៀ្រ ។
ប្រកាបស្រាប់បីប្រែព្យ ដំប្ញួលនោះនៃ្យ លើរូតប្រសាទស្រាព់ស្រេច ។ ផ្ទះ
ត្រលែងកែងមុក្ខដេច រលោកសិងស្រសស្រេច ប្រសាទផ្ទះរួតកណ្ដាល ។
ប្រសាទជាំងប្អូនមាឡូរ ត្រព័សព្វនៅប្រការ ចង្លួបទ្រាប់ទ្រួតលើក្បូ
។ ផ្ទះផ្ទុំជជន្លាំងប្រាងប្រា សានស្ទួរលោកា ចំលាក់ចំលោវអស្ចារ្យ ។ ក្លូត
ផាវរូបនាគ្គនារី ហោះរាក្ខសក្ត គិល្បីប្រសៃផ្ទស្ទូក៍ ។ រូបទ្រនិងបញ្ចូង
លោកា ឈរឈមក្សៀវក្យូត លេងលើហប្រសាទលោកហោង ។ ខ្លួន
ម្ញូលស៍ម្លូលតត់ហ្ងន ខ្លួនមុក្ខឈ្លូង ប្រតបនៅលក្ខចាងខាត់ ។
ផ្ទុតចាវរិញ្ញារស្អាងស្អាត ព្រះប្តូងព្រះតាត់ កែមកាលកែលោសោ
តម ។ ចង្គ្រះរៀវរៀវម្ញូលក្លំម នោះលោកសិងក្សាំម ក៍ផ្ទុចត្រា

ពុំប្រនំម្នា ។ ស្រន្ទះសរជ្រះអង្គរ សិនពាក់មាលា កន្ទ្រាប់មកក្ដាធ្វើ ។
ចងនោវចំណងតែសៀ ពេងពាន់ឧងភ្ញៀ សត្វសំមបន្លាល្អរត្រៃ ។
ខ្លះដោតខ្លះក្រងដួប្រិត្រៃ ខ្លះនេព្យយកដៃ្ង សំកសៀមកាន់ក្រង
ឆ្ងកន្ទ្យ ។ ខ្លះសោតសិនសក់បន្ទ្យ ខ្លះសោតកាន់ដៀ សំពត្ត
នាត់លើងឯង ។ ខ្លះកាន់ភ្ញីល្អរគាំឧកង ខ្លះកាន់នោវកុំម្រិង ភ្ញី
នេសនាំឧកន៍ល៍ផា ។ ខ្លះល្អៀងឈ្លងឈ្លៀងមើលគ្នា ខ្លះទូលប្រាក់រ
កាន់សាដ្ឋល្អិមឧងភ្ញី ។ ខ្លះសើចញាញឹមប្រិមប្រិៀ ហាក់ដីងស្រីត្បៀ
សំណែះសំណាល់រូមពាក្យ ។ បើកនមើលនោវលុះនាក់ ព្រិហាត្រេច
ភ្ញាក់ភ្ញាត់ ស្រម្បៀស្រមោលម្លង ៗ ។ ហាក់ដីងស្រដៀមកងង ដំបូច
ផ្ដោះផ្កង ដាក់មុគ្គលំញ៉ាងចងចិត្រ ។ មើ្យងមើលនោវបៀហាក់ពិត្យ
ខ្លះដើរកាន់ឆ្វិត ខ្លះកាន់សត្វសេតឯងណា ។ បន្ទំមនោវលើហាន
ឥផ្ការ ខ្លះកាន់ប្ញក្នុំម្នា នោវផ្ការកុំភ្ញីងគាំងឧង ។ ស្មៀតខៀនខ្ចប់
ចង្កេះឯង អន្ទ្យមស្មាវង កញ៉ាំផ្ញិលប្រិតាបត្រ៉ុពក្រោន ។ សិនពាក់
ក៏ងដើងពីឆាន ខ្សៀងៀរកាន ក្រលេងនោវល្អូសឧងភ្ញី ។ សិនស្អាង
រូបរាងសោភី ត្រពុំព្រើងអង្គត្រិៀ កញ្ចក់ចិញ្ចៀនក្រះគុំរង ។ ប្រិតាប់
ត្រពុំព្រើងចាញ្ចង ឈរឈមបីរហាង ស្រល្អតស្រលះអង្គរ ។ ហាក់ដើ
យាងយាសយាត្រា អែនអន់រោ រំញឹករំញាក់ឯព្រួត្រៀ ។ ឧទ្ទុងពៀង
ញ៉ាំងប្រិមប្រិៀ ហាក់ដីងស្រដៀ សំណែះសំណាល់ស្នេហារ ។ អនិទ្ទនលំនោ
នអង្គា ចុតចងសីរសា ប៉ងតៀតបណ្ដាប់ស្មាវង ។ ប្រែប្រួលមិតម្លួល
ផ្អៀងផ្អង ទ្ររាសលំញង ទ្រនេសទ្រនន់ស្រួលស្រេប ។ ខ្លះចាប់រំចាំម
តែគាប់ តែក្រៀបចត្តក្បាច់ ក៏ឧងល្អងល្អាស់វិលវៃ ។ ល្អរល្អះសះ
ក្រាសបីប្រិត្រៃ លក្ខាក់លុមល្ងិតល្ងៃយ ត្រលៃលត្រនិតស្រួលស្រស ។

២៨៖
តែត្រាប់រៀបរាប់រួររស់ សត្វសំមនោវត្តពាស់ គំពុងទ្រង់អង្គពេញ
ពាល ។ ម្ញៀងមើលយុងយលដូត្រកាល គេតត្បូចដលដាល់ ក៏ចង
នោវចិត្រស្នេហារ ។ ព្រំស្តែតព្រំខ្ពស់នេត្រា ត្រែតសោមនស្សា ព្រំស្លប់
ព្រំស្លុលចិត្រនឿយ ។ ចក្ខុលម្ញៀងមើលដាត់ហើយ ព្រំចងបញ្ចោញហើយ
អាឡោះអាឡៃពេត្យណា ។ ព្រំយលដាដូសីលា លោត្យក៏រង្គណារ
សំរាប់សំរួលដប្រិពៃ ។ ហាក់ដូចរូបមនុស្សវិស្ស័យ មើលហើយសង្វេយ
ស្រមុនពុងពោះនិងនោវ ។ រូបកាំងម្ស្យាពាន់ឈរនោវ ល្អរៗល្អេញ
ល្អោវ ធាំងម្ស្យាពានឥតមានខ្ទោះ ។ លោត្យឆ្លាក់តៀបនោវដុំពោះ
ដៀបភៀនដៀបតោះ ដៀបផ្ទង់ដៀបជ្រួយដងណា ។ ស្រណុកសាធ្យ
មុះហិម្ម ហាក់ស្នានស្អាត តមានត្រៀបព្រីផ្សលើហាត្យ ។ ផ្ទះផ្តុំផង
ឆ្លាំងរៀងរាប់ ឆ្លាក់ជារឿងរាយ ព្រះរាមគោរគាលយាត្រា ។ ឆ្លារបរិម្ម
យុត្តិត្រៀណា ត្រិត្តយុត់លុះមហា គល្បឺយុត់ឥល្វង្វេះនៃ ។ តាំ
ឱម្ពុសដងសង្វៃ ទុកគោរក្រោយត្រៃ អាណែគាដៀវាយព្រឹងឆាត
។ ឆ្លៅឆ្លាក់ជារូបព្រះចាន វៀស្សវ៉ាន់នរនាង្គ ដុំមានវិត្តិ៍បេស្ពារ ។ ៖
ច្បាំងនិងព្រះអាទិត្យមុះហិម្មា ស្តេចមានដៃយា ពន្លិកនោវវិត្តក្រុ
ស្រែង ។ ហើយឆ្លាក់ឆ្លាក់ជាកំពែង បង្ហាយទ្វារតទ្វែង នគរស៊ៀព្ព
យុធ្យា ។ ឆ្លាក់ជាប្រាសាទសោភា រុងរឿងរេហា កន្ទិមមង្កុលពែង
រម ។ ឆ្លាក់ជាដីព្រះបន្ទុំម មហាខ្សត្រីត៌ម ព្រះចាគនស្សរត្នាជា
។ ប្បងប្បាស់លើសអ្សខ្សត្រា ជាព្រះបីតាព្រះរាម្មគេឲ្យខ្សត្រខ្សាន់ ។
នគរនោះហោវនេព្យស្ថាន វែតវែមហោមប្រពាន្ធ ព៌ពូតេតសីយ
សីលា ។ ឆ្លាក់ជាព្រះចន្ទដំរា ព្រះអាទិត្យសុរិយា ពគ្រឺក៏ភ្លើហា
ព្រាធព្រៀ ។ ឆ្លាក់ជាសោខ្សស់ស្លារស្សា ឥន្ទព្រហ្មលិមកាយ ទោះ

ទេព្វដំណាក់ក្រោសក្រៀ ។ ឆ្លាក់ជារូបព្រះឥសូរទៀ ស្តេចស្ថិតស្ថានទេព្វ កៃលាស
លើសលើហនេវតា ។ ព្រាលព្រាស់ដីភាស្តមរតា ដ៏រដាក់ដាក ក្បាឋីមន្ទិល
ធាំងហ្វា ។ ឥន្ទព្រហ្មយក្សយំមសំមដាយ មីម្ចូលមកថ្វា បន្ថំមប្រណាំម
ស្វស្តី ។ ស្វមថ្ងៃនៅគន្ធន្នវិទ្ធិ ស្តេចមានមេត្រី ប្រសិទ្ធប្រដៀពរហោង
។ ស្តេចឆាពន្លឺហាលោក្យផង ទ្រង់សីលព្រ័ត្រទ្រង់ មន្ទល់ត្រៃកុណ្ឌធាំងហ្វា ។
ឆ្លាក់ជារូបព្រះព្រហ្ម ផ្ទើសទ្រង់រិន្ទីស្យា ក៏កុងលើហាព្រុងរាជ្ជ ។ ហឺបហោះ
ផ្ការញាក្រុងអាស្សូរ កាលតាចរិតា រិពាសស្សូនសោះចាត់ប៉ង ។ រៀងរាល់
លុះដាលព្រះអង្គ ចាប់ប្រជ័សន្ធទ្រង់ ជាព្រះរាម្មាទេព្វថ្លៃ ។ ឆ្លាក់មហាប្ញស៊ី
កាវៃស្យ កោត្តាវិទ្វីត្រៃ ក៏នាំមព្រះរាមទៅព្រះលក្ខ ។ ទៅប្រសិទ្ធ
សីលធ្នូប្រជ័យក្សា រិទ្ធីសិទ្ធីសក្ក ពន្លិត់ពន្លឺមុះហិម្ម ។ ឆ្លាក់ជារូបព្រះ
រាម្មា ទៅព្រះអណ្ណត្តា ក៏ស្តេចដើរនេសពន្លឺចរ ។ ពីអង្គត្រាច់ត្រង់ព្រះ
នគរ មិត្តល្ហាំងបវរ លំនៅនែនាងសេដា ។ ឆ្លាក់ជាព្រះចានមិត្តលាះ
ឱ្យអសនេវតា លើកធ្នូសហាស្សសង្សទ្រង់ ។ នេវតាពីងន្ធប់អង្គ
សោតសិងតែទ្រង់ ដុំដឹះដីក្នៀអសត្តិយ ។ នេវតាវ្លាះដឹះដំរិ វ្លាះដឹះពា
ជី វ្លាះសោតជិះលើហាវជហង្ស ។ វ្លាះជិះតភ្លៀតពោនពុង វ្លាះសោត
ជិះអង្គ ក្បៀកាលសហាស្សស្យៀងភា ។ ជិះរមាសជិះសឹង្ហជិះវ្លា វ្លាះជិះ
យក្សា ធាក្តាកន្ទប់ធាំងហ្វា ។ សិងហោះចុះមកប្រញាយ ដីក្បៀរល់
វ្យា សិងលើកព្ធានល្បឿណា ។ ឆ្លាក់រូបព្រះចានរាម្ម ស្តេចមានចេ
ស្តារ ក៏លើកចានដ្វប់បំណង ។ ចានឆាងសេតាដ្វបង់ មុះហិម្មឯងហៀ
សំដែងទៅវិទ្ធប្រតន្ត ។ ឆ្លាក់ជាព្រះចាន់នធ្នូរត្ន ធាំមព្រះរាជបុត្រ ពៅ
បុត្រប្រសារត្រកូល ។ ពេទ្យព្រះក្រុងរាព្ព័រមិស្សូរ ចុះមកព្យៀវ ប្រក្តូ
តប្រល្វងចេស្តារ ។ សឹក្រើងព្រះនុរុងផ្កាញផ្កា ទៅកោវធាត្វម្ហ ធាក្តា

៧៨៦

ទៅតាក្តបញ្ចូន ។ ស្ដេចរាពណ៍ឮនោះមន្តទ្រង់ ភោះកាំមបីដំរីង ក៏ព្រម
មាសរាំផ្តាញផ្លា ។ ក្រុងរាពណ៍ស្ររតាម្ហ៊ុ លុះលុតវត្ថា បង្គមប្រណាំមព្រះអង្គ
។ ឆ្លាត់ផាព្រះរាមស្ដេចតុង ទៅស្ថានកុំលុង នគរស្រៀវឮយុធ្យា ។ ជៀ
ព្រះរាមទៅនាំសេតា ព្រះលក្ខអណ្ដុធ្វា ដំរីងបីក៏ស្ដេចបេញវៀ ។ ដើរ
នេសចេញពាក់ដលវៀ ស្មុងមិតក៏ត្រៃ ត្រម៉ោចតេបីអស្ដា ។ ឆ្លាត់រូ
បមហាយក្ស វិរាធមុះហិម្ពា ក៏នត់សេតានាំមុរត្ត ។ ឆ្លាត់រូបព្រះល
ក្ខមិតង្គ ស្មោះតាមប្រយុទ្ធ ក៏ទានទៅព្រៃព្រឹក្សា ។ ឆ្លាត់ផាព្រះរាម
ថ្វែងសរ វ្យាធក្ដលុះមរ កណ្ដាលនៃព្រៃព្រឹក្សាន ។ ឆ្លាត់ផាព្រះលក្ខប្រែ
ប្រាន លាបង់ឬសទាន ផាមហាឫស្សីថ្វៃថ្វារ ។ ឆ្លាត់រូបនាងស្វរបណ
ខា ស្វែងស្មោះយាត្រា សំណាក់ព្រះចាន់ពីរពង្ស ។ លួងលោមចញ្ជាចោត
ចង់ ស្មោះស្មានព្រះអង្គ ក៏ត្រិតទៅគល់មាយារ ។ ឆ្លាត់ផាព្រះលក្ខត្រោ
ធា ក៏កាន់ខាន់ថ្លា ត្រវីសហាស់វិលវៀ ។ ចិក់សក់ច្រូតច្រមុះកាត់វៀ
អាស្រូវពេកក្រៃ ហោរមហាគ្រវយស់មុះហិម្ពា ។ ឆ្លាត់ដោះនៃងផង
អាស្ដា មកយកកណ្ដាក្ខា ចាំមទៅដលព្រះនគរ ។ ឆ្លាត់ផារូបម
ហាត្រៃដូរ នាំមពលវីការ ប្រញាប់ប្រយុទ្ធភ្លើងរ៉ង ។ ឆ្លាត់ផាម
ហាឫត្រីពង្ស ផ្ដាញអាស្រាំបង់ វិនាសនាំងពលយោធា ។ ឆ្លាត់
ផាមហារីកភាល់ ផាព្រើសមាសមហា យាត្រាគាខាងអាស្រម ។
ឆ្លាត់ផាសេតាឱតំម លើតាវៀបង្គំ អង្វរព្រះរៀមរាជ្ញ ។ ឆ្លាត់
ផារូបព្រះរាម្ញ តាមប្រើសមាសណា ក៏ត្រៃចក្កងកុំមតរី ។ ឆ្លាត់
រូបរាពណ៍តាងឬស្សី កាលទៅវិថី ប្រែផាព្រាហ្មណ៍ត្រីឆ្វីសីលា ។ ចូលចត់
រក្ខពងសេតា ហោះទៅវិហ៊ា ច្របំមដីងស្រវីយាវៀ ។ ឆ្លាត់ផាជ្ជ
កាយុឯងវៀ កាងស្លាប់ខ្ពស់ក្រៃ ប្រឡប់ដីដីកចាក់សុង ។ ឆ្លាត់

នៅពក្កតាព្រៃសទ្រីង ចោះបិញ្ញៀនព្រះនុំរង ក៏ក្រវបំអេងដូតាឃុះ ។
ចាក់ខ្លួបស្រយ៉ាបណ្ដាក់ចុះ ក្រែងពក្ករហោះផ្ដោះ ក៏ដលនគរលុផ្ដា ។
ធ្លាក់ទៅរូបព្រះរាម្ភ ចាញ់ប្រើសតាល៉ា អសុរក៏លុះម៉ង្ខៀ ។ ហើយធ្លា
ក់ទៅព្រះអង្គថ្លៃ វិលវិលមកង្វៀ ពុំឃើញនីរីពង្វីកា ។ ត្រឡោចតែ
គឺអង្គុរ សែនសោរ្យសោកា ក៏ស្ដេចត្រេចរកមហែសីរ្យ ។ ផ្ទុំផង្សោះនោះ
សោកអសគ្គិ ធ្លាក់ទៅក្រុភី ប្រយុត្តប្រល័ងនឹងចារ ផ្សៀងផ្ទៀងផ្ដួង
រេរា ផ្លួលចាមរកា កណ្ដាលលើហមហាប្រឆ្នាំ ។ ហើយធ្លាក់ទៅរូប
ក្រុភី ក៏នឹងពាលី ៗ វិភ្នំលើសក្រៀ ។ ពាលីផ្លួលក្រុភីខ្សៀ ងិតនោរ
ព្រះត្រៀ កុំលុងបរពត្តតោហ៊ា ។ ផ្ទុំផង្សោះនោះសោកធ្លាក់ទៅ សុគ្រីប
ឯងណារ ក្រុវត្រីងអស់មុត្តមន្ទ្រីយ ។ ផ្ទុំផង្សោះនោះសោកធ្លាក់ទៅ
ពាលីមុះហិម្ហា ក្រកាស្នួយក្បាលក្រុភី ។ នគ់នាំងប្រើងប្រានកំត្រាំ
ចោលក្បាលក្រុភី ធុំលាស្យនោរឆ្វារគោហ៊ា ។ ផ្ទុំផង្សោះពាលីត្រោធ្លា ះ
នឹងសុគ្រីបរាឆ្លា ប្រយុទ្ធប្រយាតវិលវៀ ។ សីងមានកុំលាំងនីរៀ
វាស់វែងទៅញាវៀ ប្រជួបប្រចាប់សោះសា ។ ហិចហោះកំកាន្ធវាន្ត
ថ្លា ពាក់ពានទៅកា កណ្ដាលអកាសនុភី ។ សុគ្រីបញាញដៀពា
លី រត្តបួលកីវី នៃតាំមកកុងបុណ្ណា ។ បុផុំផង្សោះនោះសោកណារ
ទៅព្រះរាម្ភា ស្ដេចត្រេចតាមរកម្ភេសីរ្យ ។ ពេតពុះពានយក្ខអង្គឪ្យ
ស្ដេចមានបារមី កំផ្លួលនៀយក្ខមារធា ។ ហើយធ្លាក់ទៅត្រាវហោត្រា
យាងយាសលីលា រំលុងនៀយក្ខនោះនោរ ។ បនោះសុគ្រីបឃុំម
នោរ ហើយនាំព្រះនោរ នគរចាះទិងឬរី ។ ផ្ទុំផង្សោះសុគ្រីបជិប្តីយ
ក៏នឹងពាលី ប្រយុទ្ធកណ្ដាលវិហ៊ា ។ ហើយធ្លាក់ទៅព្រះរាម្ភា វ៉ៃងសរ
ក្រាងពាលីលុះក៏ខ្សៀងិត ។ ផ្ទុំផង្សោះទៅព្រះសីលា នឹងអសពលស្យ ជិត

២៨៤
សិបអាទោភិជី ។ ស្ដេចដាក់ប្រាបឆ្នោរតាតិរ្យ ផ្ញើពូជើងគិរី នៃគុក្ខអា
តបរិពត្ត ។ ផ្ទុំដម្បូស្ដេងស្ដេចសន្ធត ត្រាសប្រើអន្ទុត ហនុមានមុះ
ហិម្មា ។ ឲ្យនោវអញ្ជើញត្រីដមហា ជុំពូវរាជ្យ កក្រីះជុំនុំមចដម្តុល
។ ផ្ទុំដម្បូនោះឆ្លាក់អសកាល់ ធ្វើជាមន្ទល់ ប្រាសាទប្រសើរផ្តុំពីចិត្ត ។
ឆ្លាក់ជាហនុមានស្ពួយស្មុគ នៃឯគិពុជុំពីចិត្ត សៀវសំរៀមហា
ជុំពូវ ។ ហោះតាន្ទុអន្ទុតនោវផ្លូវ អន្ទុតឱ្យនោវ តាសោហនុមា
នឯដរៀ ។ ផ្ទុំដម្បូសោតឆ្លាក់ល្អក្រៀ ជាព្រះបន្ទាវរៀ សំដែង
ព្រះរាមរាជ្យ ។ ផ្ទុំដម្បូនោះសោតធ្វើជា ស្ដេចប្រើកាលោ ជាព្រះត្រៃ
សាក់សាច្ច ។ ឆ្លាក់ជាជុំពូវនរតាន្ទ ប្រណាំមត្រាបចាន ត្រៃរាម្មនេព
ថ្ងៃ ។ ផ្ទុំដម្បូជាព្រះដេស្ទរៀ ស្ដេចបុត្តហាររៀ ស្រណោះនេត្រសេ
តា ។ ស្ដេចប្រើហនុមានមុះហិម្មា នាំមព្រះសន្ធរា នោវសួរព្រះរាជ
នេត្រ ។ ឆ្លាក់ជាហនុម៉ានដូត្រាបី ហោះរឿងដុលនី ក៏នោវនគរលុ
ង្ការ ។ ឆ្លាក់ជាកន្ទុងិត់មុះហិមា ថ្ងៃដសារតាកា ក៏ចងហនុម៉ានដូម្លេ
។ ឆ្លាក់ជាត្រីដរាក្ខមោហា កុំលោវមុលហោ ព្រំដីដនីដកើតអន្តរាយ
។ ចាញ់តល់មាយាឲ្យ លុះលាញវ្យត់ឡូយ រីតាសនាំដស្ពានមន្ទ
ល់ ។ ឬផ្ទុំដម្បូឆ្លាក់អសកាល់ ធ្វើជាបដថ្កុល តន្លាល់រៀមហាស្រ
មុទ្ទ ។ ឬផ្ទុំដម្បូសោតប្រតន្ទ ឆ្លាក់ជាអន្ទុត កាំនាំមនោវសាព្រះ
ត្រៃ ។ អន្ទុតផ្តួបដលបន្ទាយ យកនន្ទុករាតវ្យ ក៏ឆ្លាយបន្ទាយ
ប្រតន្ទ ។ ផ្ទុំដម្បូឆ្លាក់ជាអន្ទុត តោពុតាះប្រយុទ្ធ ឯដកាកត់រៀមុះ
ហិម្មា ។ អន្ទុតសន្លាត់សីរសោ ផ្ទាប់ផ្ទុល់កាស្បួឆ្នា ក៏យាព្រះទាន្តជី
សំមពាដ ។ ហើយឆ្លាក់ផ្ទុំដម្បូសោតហោរដ អន្ទុតជ្រើសឃុំដ ក៏ដល
សាលាប្រតន្ទ ។ ឆ្លាក់ជាអាមាត្យម្បូរត្ន មតារញ្ជើញអន្ទុត ក៏ជើ

នប្រញាប់នៅថ្ងៃ ។ ផ្ទុំដំរ្យាឆ្លាក់ភ្លៅពីចិត្ត ឆាប្រាសាទរត្ន ពីមានត្រូវ
រាជ្យប្រកន្ធ ។ ហៀញ្ញាត់ឆាព្រះអង្គ ទៅហៀងតាំមតក្ខ អំពីព្រះសិរពក្ក
ឆា ។ ផ្តួតផ្ទោះហោះលើវីហ៊ា ត្រូវរាព្ភមុះហិមា តំក្រោងពន្លឹកប្រឌី
យត្ន ។ ហៀញ្ញាត់ឆាសេលាយក្ខ សិងញ្ញអង្គ្រាក់ តាំងប្អូនតំហោវហា
នក្លារ ។ ហោះតាមប្រយុទ្ធសោរសា អង្គត់មុះហិមា តំបាប់នៅដេង
រាយភក្ត ។ ភ្លាត់ឆាត្រូវរាព្ភរាលក្ខាត ឱ្យបេតនាត់រត្ន ផ្សៀងតាំងប្រ
ឡប់ស្រីយាំ ។ ផ្ទុំដំរ្យាឆាស្ត្រីបរាជ្ញ តាំមអសពល់ស្ង ទៅតាង
រុំលាងតាត់ផ្សៀ ។ ភ្លាត់ឆាតាំមក្យោភាលើសព្រៀ ភាស់ខែវរលង្វៀ ចាប់
ចាងស្ត្រីបរាជ្ញ ។ តាំងនៅថ្យ្យត្រូវរាព្ភឆា ហាក្កុម្ពាងមុះហិមា ភាលោ
ផ្ទប់នៅឡេងញារ ។ នោះព្រៀវតំរុ្កាងួលផ្កា សន្លប់នោះឆា ភាក្តល
ប្រភាលប្រច្ឆី ។ ភ្លាត់ឆារាក្ខាឆាងិច្ឆិ ឱ្យត្នួងកើរ ព្រាមអសមត្រីយយោធា
។ ញាត់រូបពីភេគអាណុជ្ញ តងក្បូវហោវ៉ា សំដែងនៅត្បូងសាច្រៀស្ង
។ ភ្លាត់ឆាត្រូវរាព្ភញ្ញាលព្រៀ តាក្យត់តាងផ្សៀ បងដេញពីភេគអាណុ
ជ្ញ ។ ផ្ទុំដំរ្យាឆោះសោតហោងណា លោត្យភ្លាត់ភ្លៅវឆា ពីភេតរត្ន
ច្យូលនាព្យផ្សៀ ។ ភ្លាត់ឆាព្រះរាម្ភនេព្យផ្សៀ ធនត្រូវណាព្រៀ នន្ទលពីភេ
កហោវ៉ា ។ ផ្ទុំដំរ្យាឆ្លាត់ឆារាក្ខឆា ត្រាសបើយត្បូ នៅរាក្សសៃនចេ
ញារ ។ ចូលចាំមព្រៃព្រឹក្សាតារ ចាំមភ្លាត់ពានរ តហោត្យបាក្សសេ
ណា ។ ផ្ទុំដំរ្យាសោតភ្លាត់ឆាមហា រាក្សរាក្សមុះហិម្យា ប្រយុទ្ធនៅ
រាក្សសៃនខ្មោ ។ ឯពលយក្សសៃនឌីតារ ពះពលពានរ ព្រំមម្នឹងប្រ
យុត្តខែងរាំម ។ ដត់ដេមព្រឹក្សាតាល់ដំម ខ្ទារះស្នះស្នួយរ៉ាំម ប្រហោត់
ប្របែតភ្លើងប្រាល ។ ពានរា រុតរានដេញពាល់ ស្លត់ស្លាប់ក្រាស់ក្រាល
រុន្ទុតរុន្ទាល់តាំងព្រៀ ។ ភ្លាត់ឆាត្រូវរាព្ភអំព្រៀ ងាះតាំតាងផ្សៀតត្រូវ

២៨៦

អំពរភស្មា ។ ផ្ទុំដង្ហែក្រុងរាក្ខសះហិមា បើកនាត្រៃដោយា ចាំងឲ្យផ្ទុ
ងឹតពាន់ ។ ធ្លាក់ដាព្រះរាមវ្ទៃដសរ អរិន្ទីបង្កបវរ រំលោងរលំមធាត់
ខ្មៅ ។ ផ្ទុំដង្ហែក្រុងរាក្ខសក្រោធក្រៀ បើអាមាត្យខ្មៅ អញ្ជើញតំមព្យា
ឃតលារ ។ ផ្ទុំដង្ហែតំមូភាពន្ល លើកដាព្យលីលា ព្រះរៀមស្ដេចយល
អស្សូរ ។ ផ្ទុំដង្ហែធ្លាក់ដាតំម្កូតា ដាត់ធំមសាម្នា ប្រយុទ្ធនឹងព្រះលក្ស្ម
។ ព្រះលក្ស្មវ្ទៃដសាត់ផ្ល ផ្គួលតំមព្យការ ក៏លុះអំណាចព្រះអង្គ ។ ផ្ទុំដ
ង្ហែផន្ទរជិតឆោមយុទ្ធ វ្ទៃដសារចាញ់បង ស្ពាន់ក៏ដាដាត់ ពាន់ពា
ក់ព្រះលក្ស្មអាណុផ្ទ ទៅអសពល់ស្យ ក្រញោងៗដីខ្មៅ ។ ផ្ទុំដង្ហែ
ព្រះរាមក្រលក្រៀ គាប់គោរពាន់ខ្មៅ និងចោះឲ្យវ្រេះស្លូត ។ ធ្លាក់ដា
ក្រុងរាជមុះហិមា ហិចហោះមតណា ក៏ធាតឆោះវត់ញ្ជក់ញ្ជយ ។
ផ្ទុំដង្ហែព្រះលក្ស្មពព្រៀ ធ្វើសទ្រង់រិទ្ធីស្យ ក៏ទ្រង់គោរពាន់សារផ្ទា ។ ផ្គួល
ផន្ទរជិតយក្ស្ម តក្ដាលកស្បញ្ចា វិធាសតាំងពល់យក្សយុទ្ធ ។ ផ្ទុំដ
ង្ហែសោតធ្លាក់ដាក្រុង រាក្ខក្រោធបងបង់ ព្រះរាជបុត្រឡើងលា ។
ឧស្សមុត្តសែនស្បសោត់គា ក៏គាន់ខាន់ផ្ទា ក៏ហូតមហាក្រីឃ
។ យក្សគាន់សីរសាខ្យត្រី សេគាដីវី ប៉ុនប៉ងពីឃាដឲ្យមរ ។ ផ្ទុំដ
ង្ហែធ្លាក់ដាមហាសរ លើកពល់ចេញចរ ប្រយុទ្ធទៅអង្គតណា ។
អង្គតក៏គាន់ខាន់ផ្ទា ផ្ទញមហាសារណា ក៏លាញវីនាសអង្គព្យ ។
ធ្លាក់ដាក្រុងមហាអក្តកាយ ទៅព្រះលក្ស្មពព្រៀ ក៏តំប្រយុទ្ធទៅ
គា ។ ព្រះលក្ស្មទ្រង់ស័ផ្ទញផ្ទ ផ្គួលអត្តកាយមហា យក្សទៅពល់
ធាសខ្មៅ ។ ផ្ទុំដង្ហែធ្លាក់ដាត្រីសីរ លើកពល់មគមិរ សំញើញ
សំព្រែងរឿងរុង ។ ធ្លាក់ដាព្រះរាមស្ដេចគុង គោរពាន់បីដំរង
បុងប័ងឧទ្ទលយក្ស ។ ធ្លាក់ដាពីភេកហោរ៉ា បង្គំមរាជ្ជ ស្ទម

២៨៧

យាតព្រះរាមស្តេចលបុប ។ ឆ្នាំជូតឆ្លាក់ជាឧសុភ ហនុមានប្រឹក្សាព្រះ:
ប្រយុទ្ធនោះព្រឹសីណោរ ។ ត្រីសិរវៃវ្ងឺដសរសាក្ដ្រា ហនុមានមុះហិ
មា ឧសុបត់ស្អុះឫលចាប់ ។ ចាងកោរដាច្ឆ្លានាញ្ច បីក្រលាប់ រិល
វៀរមៀនដាច់ សំឡាប់អាតុរាព្រឹមុត្ត ។ ឆ្នាំឆ្លូវឆ្លាក់ជារនគុត្ត លើ
តពលត័គ្រុត ត៌តាងកោរដាក្ដុសរថ្ង ។ ឆ្លាក់ជាពីភិតសេណា ត៌
តាងខាន្តថ្លា ឧទ្ទុលប្រយុទ្ធវៀនរុដ ។ ពីភិតស្អុះស្ដេចជុំព្រនង់ ពោះ
អន្តនោះអន្ត ត៌ផ្ទួលនោះរិលមរណា ។ ឆ្នាំខ្លាឆ្លាក់ជាមហា ក្បា
លចំមមុះហិម្មា ក្រឆាត់តាងដ៏បង ។ ឧសុបសេណារច្រើសឃ្លង
តាងខាន្តបីសំពង ត៌ពោះប្រយុទ្ធមុះហិម្មា ។ ពាត់ពាងប្រវ៉ានផង
ញ ឧសុបមុះហិម្មា ក្រឆាត់ផ្ទួលមហាក្បាល ។ ឆ្នាំថោះជានស្សមុត្ត
មា ម៉មីជាប់ជាល់ ត៌តាងដ៏បងផ្សារដេរ ។ ឆ្លាក់ជាក្រមិនកៃស្សរ :
តាងខាន្តបេញចរ ឧទ្ទុលប្រយុទ្ធសោះសារ ។ ក្រមិនកៃស្សមុះហិម្មា
ផ្ទួលនស្សមុត្តណា វិនាសនាំពលយក្សយស់ ។ ឆ្នាំរោងជាមុក្ខរាក្ខ
ខាស សេនាពលក្រៃលក្រាស់ ត៌តាងដ៏បងប់ក្វិល ។ ឆ្លាក់ជារូបម
ហាឧក្កិល ត៌តាងដ៏បងពេជ្ជថ្ងៃ ប្រយុទ្ធនោះមុក្ខរាក្ខ ។ ឧក្កិលវៀ
រិលវៃដទា ផ្ទួលមកពាក្ខ ត៌លុះខ្សៀងរៃខ្យល់មរណា ។ ឆ្នាំម្សាញ់ឆ្លាក់ត៌
ក្រឆា សរឯជមុះហិម្មា ត៌តាងដ៏បងត្បូរស្បៃដ ។ ឆ្លាក់ជាឧក្កិលជា
ញដែដ តាងដ៏បងខាះវៃដ ឧទ្ទុលប្រយុទ្ធយក្សា ។ ឧក្កិលរិងមុត្ត
មុះហិម្មា ផ្ទួលតុំក្រឆា ជារាវិនាសខ្សៀងខ្យល់ ។ ឆ្នាំមមីសោតឆ្លាក់ជា
ខ្សៀ ហ្វូលចាក់លើសក្បៀ ត៌តាងដ៏បងត្រាវិយ ។ ឆ្លាក់ជារូបតាំពា
លី តាងខាន្តដៃស្រៀ ឧទ្ទុលប្រយុទ្ធយក្សា ។ សត្វពាលីរិទ្ធិមុះហិ
ម្មា មុតមហាយក្សា វិនាសសាបសូន្យអសហៀ ។ ឧស្សមុត្តអាឯង

៧៨៨
ឥតត្រៀ ឥតពុំគាត់សៀ ទីភាបស្ងួនសោះដុំអាសា ។ រំពឹងគន្ធិដពល
មារ ពីត្រោវចក្រពល ក្រោមចានស្បៃឆ្មាណា ។ ផ្លុំស្នូរធព្រះរាម្ភ
ស្ដេចមានចេស្ដា ទិទ្ធីបរមីសោកសំម ។ ស្ដេចតុងលើហស្ត្រិបឥន្ទជ័រ
ហ៊ុំស្ទុះស្ទួយភ្នំម ពន្លឺតទៅរិទ្ធីប្រិតផ្ទ ។ ឆ្លាត់ធាពក្តតុងរាងវថ់ ៖
និមសិធផ្ទៃត្រិត ប្រយុទ្ធនិងព្រះនរឋ្ធិ ។ ហោះស្ទៀងតត្ដាល់ទ្រព្យ សែណា
សេណៀ អាលោកអសុរដូតាបាន ។ សេណាសោតសិងតែមាន ដុំដិះ
សព្វប្រាន ជៀអត្តអាសុរនសេណី ។ ខ្លះដិះសិង្ហរាជសី ដិះគោរ
ដំរី ដិះគោរមាសម្ដីផ្សា ។ ដិះគោរមៀងមិសតា លៀងភាត់រ៉ា ចារ
ម្ញុំប្រើសក្រៀសី ។ ដិះតុដដិះលាពាដី ដិះហង្សតន្ទ្រិយ ដិះខ្លារមាស
ភ្លៀងប្រាល ។ ដិះសិង្ហឆាត់ទៅឆាផ្ទុធ ដិះដំគាការ តែលឹងទៅខ្សឹង
មន្ត្រ ។ ដិះឥន្ទ្រីងឥតាសឥតដិះសរ រដ្ឋានូវម្ពរ ទ្រូវម្សៀមពាត់ព្រៃចរណី
។ ខ្លះដិះសន្ធតតាគៀ ម្យុំស្យុំរាជសី ភាមខ្សៀទូរតៀសិង្ហ ។ ខ្លះដិះ
តម្យុំតលា ខ្លះដិះថាំម្រ៉ា ប្រជាប់ដុំដិះត្រុពុំប្រាន ។ ខ្លះដិះអាត្តិយលទ
ទ្ទ អន្តអាត្តិយស្លាន ពីសឹងទៅស្ទានប្រិតផ្ទ ។ ខ្លះដិះខ្លានិមរាជ្ជ
រត្ន មត្តុឆ្ងាយដប្រិតផ្ទ អាកោតអាស្សុរតាលាំ ។ ស្រៀញស្រីញញៀ
ញោញាតាត្ថា ចន្លួមផ្កាញផ្កា ប្រនើសប្រទៃដច្រូងប្រាង ។ ព្យៀវប្រិត
បរបនទីភាង ក្រៀតអុតអាង សំព្រៀងសំបៀមដពន្លឹក ។ ពលស្យា
មុះហិមាតតភ្លឹក ចច្រូលចាប់ចិត យក្សគ្រាត់តាន់ខ្ញប់ យក្ខ
យស្សៀងទៃងនាស់ចាបតាប់ ស្យាប្រៃគ្រៃលាប់ ចំម្សាប់តន្ដោមអាទុំស
។ ពានរហាស្ស៍ពេត្យត្ថាត់ សិងតុងដីរពាត់ ពុំធុតពុំគ្រុតដលម្ស្យ
។ យក្សសោតខាះទៃងខំមជ្ឈួយ យក្ស១ស្យា១ ព្រោមព្រុតប្រចាប់ ៖
សោះសារ ។ ពានរវិលរៃមុះហិមា ដើងនាំងយក្សា១សោះសន្ធី

ពលស្វា ។ ដៀវពីចាប់ចិកសិរសី យក្សស្រែកគគី ក្រវាសក្រវីទោកខ្វាត
។ បោលបុះយក្សដួលញញាមាត់ ដេនឆាត់យក្សខ្វាត់ កំដួលដាំងពីស្លាប់
ស្មឹង ។ យក្សខ្លះក៏កាន់លំពែង ស្វាចាប់សំព្រែង ក្រវីក្រវាសយក្សដួល ។
ស្វាខ្លះចាប់ដេនយក្សឃ្សូរ ខ្លះចាប់គារមួល ប្រមិញប្រមុចផាន់ខ្សឹយ ។
ស្វាខ្លះចាប់ចិកសិរស្វៀ បង់ហាត់ហៀរខ្សឹយ ក្រវីក៏គោរទាំមត្បាល ។ ស្វា
ខ្លះពារពោះទាំមថ្គាល់ ស្វាខ្លះមាត់ផ្សារ ក៏ទាំមនៀវផ្គើនថំងឿ ។ ទាំមមុក្ខ
មាត់ពាក់ដេនពី ខ្លះទាំក៏គោរ ដេមភ្លោវសន្លាត់សំស្បៀ ។ ស្វាខ្លះហ៊ា
ដេនទាំមដៀ ស្វាខ្លះទាំមថ្ពេ ក្រញៀក្រញ៉ែងមិគមូល ។ ស្វាខ្លះស្ទុះស្ទុះ
ចាប់ផ្តួល ទាំមដងបង់ហ្សូរ យក្សប្រស្រិតាឆស្លុតស្លាប់ ។ យក្សខ្លះក្រឡេ
ចូលចាប់ ស្វាប្រែក្រឡាប់ ចំចាប់ចោត្តយក្សសន្លប់ ។ ស្វាខ្លះនុសផ្ទៀ
ផងផាល់តប ខ្លះប្រានប្រនុញប្រណាះប្រពានងប្រពាត ។ ខ្លះចាប់កាន់តៀ
គគារយក្ស ខ្លះឆក់គគ្រាត់ ដៀយក្សបំបាត់សោះសា ។ យក្សខ្លះចា
ក់ខ្ទង់ចាក់ស្វា ស្លុតស្លាប់លើគ្នា គគ្នាពុំពានល្បៀហោង ។ ស្វាខ្លះគា
ន់ខាន់ក្តបីសំពង ខ្លះកាន់ដោវដំបង ក្រវែងក្រវាសដុំក្រវី ។ ស្វាខ្លះចូ
លចាប់សីស្វៀ ខ្លះចាប់គោឃ្មៀ ចាប់គោវមាសលៀនកាន្សៀ ។ ខ្លះចាប់
ម៉ាំស្បាំពន្លសី ខ្លះចាប់ដំរី ដង្កៀនប្រភេទមុះហិម ។ ស្វាខ្លះដៃឱបចាប់
លោ ស្វាខ្លះចាប់ខ្លា ក៏ពានក៏គោរយ្សូរយោះ ។ ខ្លះហោកតាញ៉ុទុងប
ណ្ដុះ ដៀវដែគគ្បះ សន្ធឹកសង្ហិនញ៉ាំងពឿយ ។ បែនបុត់ប្រចាប់គិត
ផ្សី ផាន់ផ្ទុបផ្ទុលឯងី ក្រវីក្រវែងគតប្រមាណ ។ ខ្លះកាប់រាងរថអស្ស
យាន ខ្លះស្ទុះល្បើងពាន លើហាកងរថង់លំលាម ។ ខ្លះយកដេនផាន់គ
ងកាំម ខ្លះសោតលោតទាំម កាន់កាំមក៏ចាក់ទុំបុន ។ ខ្លះស្ទុះពេច
យក្សដុំប្រកង់ ធ្លាក់ពីកងរត្ត ប្រយុតប្រចាប់ងង់គ្នា ។ អស្សរាត់ធំម

២៥០
ក្រពា រឹងរូសហាក់ក្លារ ប្រយុតប្រយាតទៅតាំងលាំង ។ ខ្លះខែងឆាញ
ផែងរូសវាង ប្រគុតប្រណាំង ប្រតះប្រទុសវិលវៃយ ។ ពលសា្វមុះហិម្ពា
ដីរកៀ សិងហឹតហឹដៃ ហ្វេហ្វះរិង្ហឹងង ។ ចាប់ដំរីតុងសីទៅសីង ៖
កាងតាំងសង្ហឹង តារីងឆត់ក្តួលចានជា ។ ចាប់បោលទៅលើឋាយត្បូ
ចាត់តាំចាត់សា ចាត់ខ្វងចាត់ដែងចាត់ជៀ ។ តាំមុត្តឡាត់តោរដីនៀ ៖
ស្លត់ស្លាប់ពេក្យព្រៀ រំងើករំងោលរំពេល ។ ខ្លះដួលដួះធ្លាយពោះផ្អែ
ល រំលាប់រំលែល ប្រពាន្ធប្រពាត់លើហាក ។ យក្សខ្លះខែងខាស់មុះឋិ
ហា ស្ទុះស្ទុះបីក្រពា ប្រច្ឆប់ប្រចាប់ចុងដៀ ។ សាលោតត្រេវត្រោធធាញ
ដៀ ខាះខែងវិលវៀ លោតចាប់ពានលើយលង្ហើង ។ ខ្លះពារពាត់
ផែងដីងផើង ដៀលោតប្រឹងលើង ប្រចាប់ប្រកាប់និព្វរត្ន ។ ប្រចាប់៖
តន្តើមអារុយ ឆត់ឆាប់វៀស្ទាត់ ត្រលេតក្រឡាប់ក្រឡ ។ សាខ្លះចូល
ចាប់ដំរី សង្កត់ហៀដ្ឋីយ បង្វិលសំរុញសំរុត ។ សាខ្លះពាពាះឈម
មុក្ខ កុងកាញដកក្លត់ បង្ហាត់ដំរីដួលគ្រោម ។ ពារយក្សប្រដីយុត
ក្រលោម ចំឡាំងចំណោម អង្គិតពង្គិតមុះហិម្ពា ។ អសសៃណាពល
ពារការ ស្ទុះស្ទុះចាប់សរ អារុយអសុរសៃណា ។ ចាប់ធានតិនកាច
សោះសារ ត្រព្វអសតាំងសា ចំទាំងជាព្ស្លូចក្រោសតៀ ។ សាខ្លះតាំ
គាន់ន័ងងៀ ខ្លោះខ្ទាំងវិលវៀ ដួតស្នោះតាំបោះធ្ងុប ។ ក្រលោប
ចាប់សរតាចក្បួច ពុំឱ្យលេងរួច ប្រដួចវាំមកាចដីងមាត ។ យក្សា
ងីងសាសិងស្ទាត ប្រយុតប្រយាត ប្រចាត់ប្រកាប់ឡើងតៀ ។ ហាត់
ងុបរូបរសិទ្ធិស្ស ក្បួរក្បាចដុំប្រព្យ ចំលាត់ចំលោវរេច្ឆណារ ។ ៖
៚ នេះបទភាក្តិ ។ ផ្តុំងម្យសោតកៀ ក្លាត់ជាព្រីក្បូវព្យ បរពត្តតោ
ប៉ារ ឯគទៅគាស្គាន ហោមប្រពានត្យណា ផាស្មានព្រះមហា ពស្បៀ

២៩៣

ឯងនៀង ។ បុរីនោះណារ ផើសទ្ធនធម្មា ព្រះគ្រឹត្យថ្លាថ្លៃ មានវិថ្មីតែង
ជនាះក្រាសក្រៀ ស្មើនសាគ៌នោះនៀង សូរគលិលសាធ្យាយ ។ វិជិរិទ្ធចេ
ស្តារ លើសលែងអសមហា បុសៀសំមគ្យ បុសៀគ្រិញក្រាប ដុំរាប
សព្វសាំ សោតសិនខ្វលខ្វាយ ឫលមគាវិញ ។ ផ្តុំនម្ស្យប្រគង្គ ឆ្លាត់
នាបរពត្ត សុម្មេរឯនណា ឆ្លាត់នាវិមាន ស្ពានព្រៃព្រីផ្សា ឆ្លាត់នា
ចូលា មុនីផ្ញាថ្លៃយ ។ ហើយលោត្យឆ្លាត់នា សុគារចាតុមហា រាជនី
កាប្រិព្យ ភ្នំបយុគន្ធរ ភ្នំមគរិកនៀង ឥសិន្ធរញ្ញ សុទស្សរសោភាន
។ ភ្នំមនិមិន្ធរ វិនន៍តក្តបាវរ ភ្នំមអស្សកាន់ រវៀលស្ពាន ភ្នំមសក្ត
បរិកន់ ប្រមុន្ទសិនវាន្ន ព្រះនៅបុះហិម្ម ។ ហើយឆ្លាត់នាភ្នំ ព្រិត្យ
តបង្វំម រ់ដចាឆ្ពរមហា សុម្មេរបរពត្ត ប្រគង្គក្តាតណា ហើយលោ
ត្យឆ្លាត់នា ស្ពានអាសោរភត្ត ។ ហើយលោត្យឆ្លាតនា ស្ពានត្រំពែងម
ហា នរុត់ឧសុប្ត បរវ៉ារម្ស្យ ៗ ព្រំមឬនដន្តប់ នរុតធំបត់រុប សាម
សិបស្ពានណា ។ នរុតលើហនោះ គេស្យតាមហោវឈ្មោះ ហោវសញ្ជីព
មហា នរុតក្រោមនោះ សោតឈ្មោះតាម្មា ហោវកាលសូត្រមហា
នរុតធ្យានៀង ។ អន្តប់នោះណា ហោវសំឃាតមហា នរុតក្រៀក្រៀ
អន្តាប់នោះនោវ ហោវពេរុត្តនៀង ម្ស្យនោះតាមហោវ មហាពេរុព្វហ្ជៀ
។ ម្ស្យនោះអាត្រឹត ហោវតាបនរុត់ វិចាតគន្លង ម្ស្យហោវមហាតាប
នុវ៉ាបរុបនំ វិចាតក្លាត់ហោន ពន្និតអសត្តី ។ នរុតម្ស្យនោះ គេស្យ
តាមហោវឈ្មោះ មហាអវិចី មេលផុត្តត្បូរវាច ពុំអាចស្រឿ ស្ពាន
តាំងទ្រាមប៉ី ដុំព្យុតនោះណារ ។ នរុតឧសុប្ត ទ្រាំម្ស្យដន្តប់ បរិវារដង
នៀង នរុតធំម ៗ ឬគង់រៀមជំនត្យ អស់តាំងនោះណា ម្យ៉ាស្រែសិប
ប្អូន ។ សីនជាតុំពែង ឆ្លូតាន្លះទាក់ទ្វេន ផ្លូលជាត់ថៃរដូន ព្រាមសីន

៧៩៧

ម្ទេកល្មត់ អាក្រក់អសខ្លួន នរុក់ពីធព្ទួន ទ្រាសប្រាលសីដភ្លើន ។ ធុរ
នែះធ្ងូវនាប់ នរុក់ស្លក់ស្លាប់ ឡឹងហៀរតេិតឡើង បន្ទរផ្អើរទឹ ពេ
ញពាសដាប់នេិង គ្រាសតៃ្រសិងភ្លើង ។ រំលាក់អាត្មា ។ ចាត្បឹត្បត
ក្លែក ចរចិតហ្ស៊ូរហែក ដញ្ញែងកោក្តា ស្លាប់ហៀរសរិញ អំម្ញេញ
ឈឺហាឆ្យូ ឆ្អែរឆ្អកពោះពារ ប្រកាប់ឆក់ងឿ ។ នរុកទ្លាះសោត យំមក
ចាលគ្រៅគ្រោធ ចាប់ចិតសិរសិ ឆ្ងូរឆាំងវាំងវាល ចាត្ទុកាប់ត្រិរិយ
ដួលដេកដលងឿ ដែកស៊ុប្តីញប្រាល ។ ធុរនែះដាភ្លើង ភោរកាវលេង
លេិង បំម្រាសក្លាប់ផ្ទរ កាលមុនហេតុចិត្ត ពុំកិតធ្ងូនស្រល ឆោត
ក្តតបន្តូល ដុតសត្វនាំងរស ។ នរុក់ម្យ៉ាងនោះនៃ្យ បុដដើងធុងនៃ្យ
ដុកអត្តក់ណា ដាក់ប្ចូលច្រវាក អន្ទក់ក្ពានា ទ្រុងដែកសោះសារ
ដាល់មាត់នោះងង ។ នរុកម្យ៉ាណា ពោះធំមុះហិមា អាក្រក់គន្ល
ង ដាប្រែិកតេរហ្លួង សាមានពេក្យហោង ម្យ៉ាងនោះសោតច័ង សត់
ទ្ធប់និងតារ ។ នរុកម្យ៉ាងនោះនៃ្យ ចងដើងចងនៃ្យ ផ្ទាប់ដេិមពីក្បួ
ទ្លាះនោវឡាក្វង ទ្លាះឡើងវកា ដែកដេិមមុះហិមា សិងនែះដាភ្លើង
។ ស្អកទ្លាះច័ងកោល ទ្លាះឡើងទ្លាះនោល ទ្លាះយកត្បាលចុះ ព្រែងនិង
ដាំ ទ្ទង់ព្យាពោះ ភេិងពាំបហែកពោះ យកហែកវាំមងឿ ។ ឯង
រុក់ងង ច្រេិនពណ៌គន្លង អាណែកដាសដេរ ស្រងឿពុំយល ពុំស្ត
ល់លឿហោង នោះប្រុសស្បើងង សិងមានពុំអន្ត ។ ផ្ទុងម្យ៉ាងនោះ
ណា ព្រះតេគុមាលា មានបុញ្ញគន្លង គុងលើហាគ្រល់ សំដេចឯង
ហោង ស្តេចម្យ៉ាងឯង គ្រាបផ្យាបង្គុំ ។ សិងលានោវស្រុក ព្រៀប
មន្ត្រីយមុក្ខ អាណែកដ្បើងខ្លំម តេក្យយស់សំម្លាផ្តិ មហាឡុក្រិ
ទុតំម ដានៃ្យត្វចធំម ថ្លើងតៃ្រមុះហិម្ម ។ សិងដិះគុដ្ឋលា ដាធំម

ទ្រនា ហោរហានសោះសា មើលអស្ចារ្យហាពល សុគល់យោធា គាន់គ្រឿងក្រៅកា
ខែលគាវសំពែង ។ ខ្លះពាក់មួកស្បែក ខ្លះពាក់មួកដែក មាត់ស្លាសំព្រួន
ខ្លះកាន់សេលា ធ្នូធ្នូដងទ្រវែង ខ្លះកាន់លំពែង ព្រួញមុតៗពី ។ សឹង
ពាក់គ្រោះក្រាស់ កាន់គ្រឿងសាហាវ អាវុធមុតថ្លា កាន់គ្រឿងអាវុធ ៖
ប្រតិតដាសដេរ មុតមាត់មុមី មុមួរសោះសា ។ មើលឯអគ្គីរម នងខ្ញៀ
ល័យុំម ភ្លឺងភ្លោះញ៉ាំ បេតកចាំងឧក្រិតថ្លៃ កៀងព្រៃពិត្តួ ជិះសេះជិះសា
ហែរៗកុំមុត ។ តង្គ្រិយត្រៃសំនួ ភិរីវកាំង ពាត្តុកងហ្វូនុគ ស្រិន្ធ្លែសំពោ
ពិងពាត់ព្ទុត ពលដើងកុំពុត កុំពិតមុះហីមា ។ ស្តេចព្រះទ្រង់ផ្គត់ ៖
ព្រះស្បាប្រដាត់ ព្រះខាន្ធមុតថ្លា ព្រះទ្រង់គោរដាន្ធ លំពែងដៀវ គុដរុង
ផា ខែលដៀវល្អថ្លើង ។ លើកដាព់ចេញទៅ មុះមុតសំគោរ គឿងគ
ល្បួសឡើង ពល់រត់សព្រាត់ តៀងតាព់រុងរឿង ស្វរសាប់ថ្ពមថ្លើង គៀ
សាប់មនុស្ស ។ វ៉ៀអសព្រិ ធាវាងនេពី ស្តេចផងនោះណា សឹងពាធ
និគមាស ផាសផារេហ្ន ប្រដាប់ថ្លៃថ្លា ល្អរៗនឹងនៀ ។ នគាន្តធាវី ៖
ស្រសស្រេចប្រិមប្រិយ សត្តសំរប់វេញ ហែៗនេពី ឧក្រិតថ្លៃ តាមគៀ
គាព់ដៀ ថ្ពមថ្លើងអាត ។ ព្តោះទៅនគរ ប្ញីប៉ាវ ខែកពាន្ធសេហ៊
ដៀជីដៀជីស លំពោវអាត ខ្យែមខ្យាងខ្យា បំប្ញូរសព្ទស្យា ។ វ៉ៀ
ផ្ទុំផងលេង ពោះសោតសឹងស្តេច ហោរបុរិពារបញ្ចូលយុប ថ្យាំងពិដធូរ
កិ ហោរសត្តគុំរុត្ត ពោះឯងសោតសព្ទ គ្រៀមុតសោតណា ។ នេះ
បនពុំពោល ។ កាលណោះពីស្យនុគាពោះនៀ គាត់ពៅនធាប់ត្រៀ គ៌
កាន់សឹងការទ្បីយឃាត់ ។ ដាងម្យាធ្ងៃធាប្រសាទ ប្រសើដ្ធស្អាងស្អាត ៖
កាំព្ទូវតុំធាប់បីប្រាព្រៀ ។ ធាំងព្រំមពោងព្រៀក្លាថ្លៃ សឹងមានដំឡែ ពី
ជិត្រពោររេងរេក្វា ។ ប្រាសាទនឹម្យូរសោតណារ មានធ្វារចេញធា ទ្រម

២៩៤

ពិល ៗ ឆានឆុំ ។ ចក្ការសៀវស៊ីសារស្ដុំ ហាលហាសវែងផុំ ក៏ទ្រង់ៈ
ទ្រាមពិលឆាន់និត ។ ស៊ីសារទ្រូឌម្លហានពាល៍ ភ្លក់ឆារ៉ាការ ត្របគាប្រ
ធំមដុំបារ ។ វេហ្វាឆាន់រូបមំការ ព្រំផ្ទុំឌស់ស់ ក៏ពានក៏ញុំរ៉ាហាល
។ គ្មួនគ្មួកកញ្ចក់ពេញពាស់ តាមគ្បោន្ធើញស៍ រំលេងរំលុងឆ្លុះភ្លៅ
។ ប្រាសប្រាលបីរាញ្ហលល្ហោ ហាលហាសង្គិនភ្លោ ព្រចផ្ទ្រចះងេតដ្យ ។
ត្របគាប្រធំមីតក្យ វៀងពាល់សព្វស្យ មិពាគម្រិពាន់ឧផ្ញៀ ។ គ្នារ
បែនត្រៃតែនមាសថ្មី ភ្លក់ផានផ្តៀ ផាត្រិធធ្ងូលចាប់តាគា ។ ហោះ
ទ្រាត្រៃតែនសុវណ្ណ កែកាដហត្ថា ត្រាអើតត្រាអូនស្នេរស្និត ។ រូប
តាតហៀហាក្ដុំក៏ណេត រូបរស់បង្កើត កំពានភោវដើនផ្រុធប្រើព ។
ប៍ផអួចប៍ផអួមរាត្នរៀង ស្យសព្វងើនផ្ទៀន វិបវីបស់វាល់ក្យ ។ ពេ្យ
ឆ្វារប្រាសាទសព្វស្យ ផាងផាវអញ្សារ ក៏ចាប់ភោវនង្សៀការ ។ ព្រំផ្ទុំ
ប្រាសាទរត្នក្យ ភ្លក់ច្រើនពាណ៍លាស់ ដំរេតដំរាសកាប់ផង ។ រូប
រាជ្ជសីហ៍ហោះផ្សង ចាប់អំរីក្យឈ្លួន សំដែងភោវដើតចេស្ដា ។ តែ
ស្ប្ររាជ្ជសីសោតណា ចេញពីគោហ៊ារ រតចាប់ភោវគុឆ្នូផង ។
រូបច្រិធចាប់ធាត់ហោះផ្សង អស់សារពើផង អាណៃតអានន្ត គុត្ធ
។ រូបមាឆ្យុចុះចាប់ឫផា ធំមផ្សេ្យងពីមញ្ញ មិចិតម្ចិចាប់ធនភ្ញ ។ ត្រ
បគាប្រធំមីតថ្មី រូបសត្វហាត្ញៀ ក៏សៀរស្នូរធំមរ៉ាធន ។ រូបសេត
សារីតាសោតហោង ធំមងឹមផ្សៀងផ្លូង ក៏ចិតក៏ស្សៀតែរស្សរផ្កា ។
វៀរូបចាត្នៀផងណា ច្រើនពាណ៍ភាស្រា ថ្លារហើរថ្លាះធំមលោតលេង
។ ស្យសព្វប្រាសាទធំមេផង ឆាងភោវសិងល្ហៀង ម្រិដាប់រេផ្ហូណា
ពីពាណ៍ ។ មុក្ខដេចម្រិត់លើហាឃានរាជ ហាជ្យុតែមតាលម្ពារ ក៏
ហាំមរត្នក៏រ៉ាហាស ។ ស្រិតីស្រិកាស្រស់ម្រៃឌ រ៉ាការល្យលេច ត្របក់

ម្លូនំមរិតក្យ ។ ចិត្រស្បក់ពូលកាន់ឃ្លាយ មាសមៃគោមតា្យ ចិត្រកែតចិ
ដីនដោមដូច ។ កុំពូលកុំពស់ស្រោនស្លូច គ្រូនក្នុកពល់រូច កុំដើនកុំ
ដួចនិតនាល់ ។ រូបទេពប្រណំមរៀនរួច កក់តាន់កក់គ្លូច តិរាណ៌ម្ល
ផ្លាងងព្រោ ។ ថ្មីងសារពៀរស្ទុកស្យាលព ដាំងប្រសាទព្រព សិងរូប
ស្ទឿនេពអគ្នរ ។ កាន់ផ្ការល្អតមាសនុំបរិ ទ្រង់កក្បោពរ ត់ឈរព្រ
ព់រូបរក្ខពល់ ។ ពនហាលព្រព់ធារទុងព្យ រៀងរូបឆោរតាល់ តុំទូស
តុំពែងគ្រោមតៀ ។ ភ្ញាក់ជៀរូបធាតសង្ខីង សង្កុងធ្មេងស្លំម ឯក្បា
លក់លើតពាំពារ ។ រេច្ឆណាភ្ញើងផ្លុងសោះសា តៀនោរមាក់ធារ៖
ប្រសាទប្រសើរម្ដុះហិម្ឆ ។ តែរណារមាផ្សូហែរ៉ា តែសែនសៀងការ
ត់ឈរធាផ្សុររៀងក្យ ។ ប្រែប្រឹងបីសន្ទីងគេរតា្យ ផ្សៀងមើលសពស្យ
ប្រយោដូប្រយាត់ព្រព់តា ។ ជិមនែងមាសម្សៀបីរញ្ញ រុងរឿងប្រាសប្រា
ល ចំណាំតាចំលៅស្រសស្រេច ។ ច្រូងប្រាំងរុងរឿងក្បូរក្បាច់ រូបរាង
ស្រស់ស្រេច រំលេងនោរក្បាច់ផ្តើនផ្លោរ ។ មានរូបពោះសោតល្អិត
ល្ពោរ សពគៀលំនោរ ឥតខ្ចោះបន្ទោះសៀណោ ។ អំពិក្យមាសមៃ
ចាំមនោរ ស្បសពធារគ្រោរ រំហើតរំហងពល់ក្យ ។ ល្អរ ៗ បីព្រ
ច្បាះតេិតធា្យ ផ្លីនផ្លោរព្រោងព្យ តិចិត្រនោររត្នរក្ខា ។ ហាក់
ដូចពិមានឥន្ទ្រា ចុះចាក់សួរគ៌ា ត់ស្រុកមតនោរផែនដី ។ ជាង
ម្សូប្រជាប់ខ្ញុងឡើយ ធារូបចាក្បី នោរូបអំពីក្យសំមធា្យ ។ សិង
នាំងធាបាង្សសពស្យ សត្វងងនាំងប្លា្យ ស្បៀពាណ៌ទិខ្សែធាៗ ។
យលម្ហូរបរថ្លៃថ្លា ហែលលេងលីលា លំលេតផ្កាលដុលឌី ។ ក្រត់
ក្អោរស្មើស្មាគាំងថ្មី ស្រគាស្រគី រូបមានវិញ្ញាណរូបរស់ ។ រៀតក្យ
និតក្វាយខ្ពង់ខ្ពស់ អសារអង្គស្រេចស្រស់ ប្រជាប់សិងមាសប្រាស់ប្រាល់

២៩

៚ រូបនាគលោះលើតពារ អរងែងឋិតអាល ក៏ហែលលេងលើជល
សា ។ ឃ្មុំត្មុំញ្ញហាត់ដេញមេនា ត្រីងងំងាៗ ទេពដឹងឆាតនោះ
ណា ។ រូបរាជសីហ៍ហៀវហោះ ប្រែទ្រានស្មុតស្លុះ ក៏ចាប់អំម្រឹតយុង
ឃុង ។ យក្សកែស្បូរពាជសីហាផង ចរចេញលេងលង ក៏ហោះត
ណ្តាលនុគ្គឹ ។ ចុះចាប់នងកែស្បូរភ្មើ ចាប់ចានចាប់ផ្សឹ រូបមានរូបរស
វិស្សៃ ។ ប្រែប្រឹងបីសង្ហឹងរិលវៃ នេត្រនោះរំពៃ ត្រលេតត្រលុ
ងបីសំលឹង ។ យក្សម្យូរញែញាក្រូបហារ្យ ឈរឈ្ងប់ប្រែប្រឹង ត្រឡឹត
ត្រឡោរនេត្រ ។ យក្សស្មានទៅយក្សល្បៀងកា ពាយុត្បូងឥងគា ត
ណ្តាលខ្សែអាកាសតង ។ យក្សហាវ្យរាជរូបកត់ត្លង ចរចេញលេង
លង ក៏ហោះតណ្តាលវិហា ។ វិយក្សកំលេងលីលា ឡើងដីងម្សោ
ប្រយុទ្ធតណ្តាលនុគ្គឹ ។ យក្សហាវ្យក៏សឹងពាំមត្រី នាំផងជាតិគម្បី ត
បតាប្រូធំមសុវណ្ណា ។ យក្សព្រួតឡើងនាប់នាសា នាគពាក្យហាត្ថា :
សំដែងទៅវិនូបីពន្លិត ។ រូបខ្លាចាប់អន្តអំរីត្យ ក្រាបក្រោមព្រៃ
ព្រឹក្សា ត្រលាំសត្រលាប់ហាន់ក្រៃ ។ ហាត់ឌុបរូបរសវិស្សៃ សត្វ
សំងពេក្សក្រៃ ក៏ស្ទោះលោលោតវិលវៃ ។ រូបគុជ្ជលាស្ទឹមស្លែ
កោកកោរព្រៃងព្រៃ ក៏ស្រប់ក្រោមម្លប់អាឈ្ញ ។ រូបគោរូបគោ
មហឹង្សា រូបហាវ្យនាៗ អាណៃគាអានន្តណាស់ខ្សែ ។ រូបទា
ក្បីផង ក្រាស់ក្រៃ ធំមជ្យព្រឹក្សាក្រៃ ប្រចិតប្រចាប់នងភ្ញី ។
រូបខ្លាះលោតលេងជៀងដី ខ្លះលើតនភ្នំ ក៏ធំមលេងលើបា
ព្រឹក្សា ។ រូបសីតទៅរូបសារិកា ធំមរិមទាផគា ក៏ចិតនៃ
ម្សៅផង ។ រូបតីណាវិសោតសោាង យាងយាសម្លៀងផ្លូង នាំង
ត្រូវចាត្បូរទ្រាំង ។ តែគាងគាងយាងយាសជីនង្ហុំ ទានបង់លំ

២៤៧

ជាំង ដុំឆាយដុំដូរតែជតារ ។ ធ្វើរូបនាងទេព្វអក្សរ ទ្រង់ភស្ត្រាភរ ះ
ក៏តាំងនៃយន្តតាំងដង ។ វេវាំងនង់រួនបីលំញូង ស្រស់ស្រេចឥតខ្ចង់
ប្រលូកស្រលះគោមឆាយ ។ កាលណោះព្រះតែតុមាលា ពីសែសសោ
កា ស្តេចឱ្យប្រតាប់សព្វគ្រឿង ។ ដើម្បស្តេចឱ្យរៀបប្រតាប់ ទ្រាប់ប្រើ
ពល់ដាព្វ ឱ្យរៀបទោះក្រើងព្រុព្វដែយ ។ ចប់ ។ ល្បើគនេះម្ភា
លាភជយ្យលុង តែផត់ពីក្នុងនគរវាត់ លើកតាមប្រតាប់បុរ្យឲ្យ
ត្រ ភជរក្ខព្រះតែតុមាលាថ្ងៃ ។ ស្តេចមានបុណ្យធ្វើជប្រសិទ្ធខ្ពង់ ះ
ស្អិតស្អាងយូរលុងនុងមង្គៀ ញន់ក្រៀងជីជមតប្រលឹងដែយ ឲ្យប្រ
ថ្ងៃស្តេចតុងសុគ្គវ្សេមខ្សាន ។